Produkte 6.

OUDE FRUITRASSEN IN NOORD-NEDERLAND

Noordelijke Pomologische Vereniging

8e Herziene druk, zomer 2010

Jan Veel, Jan Woltema

INLEIDING

Deze brochure is bestemd voor liefhebbers van oude fruitrassen in Noord-Nederland. De informatie is bedoeld als advies voor (her)aanplant van fruitbomen van oude rassen en de hierin beschreven rassen kunnen als typerend of geschikt voor het Noorden beschouwd worden.

Nu zijn er honderden oude fruitrassen bekend en een groot aantal zal ooit ook in het noorden aangeplant zijn. Wij hebben ons daarom beperkt tot die rassen waarvan overwogen kan worden, deze (opnieuw) aan te planten, omdat ze in het Noorden "thuis horen". Dit vanuit het hoofddoel van de Noordelijke Pomologische Vereniging (NPV): het voorkómen dat bomen van oude fruitrassen uit het landschap verdwijnen. Deze brochure heeft daarmee een praktisch doel: een plantadvies bieden.

Het voornaamste uitgangspunt bij het advies, is dat een in deze brochure opgenomen ras in het noorden ooit meer dan incidenteel geteeld zijn. Het kan zijn dat de pomologische literatuur vermeldt dat het ras in het noorden voorkomt, of dat het een noordelijke streeknaam heeft, of dat het in brochures aan fruittelers voor de teelt in deze regio werd aanbevolen. Er mag dan van uitgegaan worden, dat dit advies opgevolgd werd.

Daarnaast adviseren we enkele rassen die minder vaak voor komen, maar die goed blijken te voldoen.

Aan de geografische beperking tot de drie noordelijke provincies ligt vooral een praktische reden ten grondslag. De Noordelijke Pomologische Vereniging is opgericht door een groep gemotiveerde fruitliefhebbers in Noord-Nederland. Een aantal van haar actieve leden heeft vooral in het Noorden veel oude fruitsoorten opgespoord. Het merendeel van de huidige leden is ook uit de noordelijke provincies afkomstig.

Het Noorden kent verschillende landschappen, die te maken hebben met de bodemgesteldheid. De grondsoort - zeeklei, terpgrond, zand, dalgrond (afgegraven hoogveen) of laagveen - geeft mogelijkheden tot aanplant van bepaalde fruitrassen en beperkt tegelijk de keuze ervan. Ons advies houdt hiermee rekening.

Van een uitgebreide beschrijving zien we af. We beperken ons tot informatie die voor de keuze van belang is. Van veel rassen zijn elders meer uitgebreide beschrijvingen te vinden (bv. op internet). Soms ontbreekt van een ras literatuurgegevens, maar als er gezonde oude bomen van aangetroffen zijn, is dit een reden om een positief plantadvies te geven.

Welke variëteiten staan in deze brochure?

Zo veel mogelijk zijn typische Noordelijke streekrassen opgenomen. Maar meer dan de helft van de gekozen variëteiten komt ook elders in Nederland en soms in heel West-Europa en zelfs wereldwijd voor. Ze zijn in deze brochure opgenomen omdat ze thuis horen in de Noordelijke provinciën. Ze zijn er ooit veel geteeld en hebben hier blijkbaar goed voldaan.

Er zijn vroeger veel meer variëteiten aangeplant. Vooral de vroegere adel, herenboeren en notabelen hadden grote boomgaarden met bijzondere en zeldzame rassen, waarin ze soms met elkaar wedijverden. Er zou een ruimere keuze mogelijk zijn, maar we hebben ons beperkt tot de vaker aangeplante en meer typerende variëteiten.

Naast de vele algemene rassen die voor kwamen, zijn de ons bekende streekrassen opgenomen. Streekrassen zijn rassen, die hier in het Noorden ontstaan zijn en regionaal aangeplant zijn gebleven. Het zijn er in vergelijking met andere provincies misschien niet veel, maar toch is het een respectabel aantal.

Uit Groningen komen de meeste. Kenmerkend is hier het rijtje kronen: *Groninger Kroon of Zure Kroon, Noorderkroon* en *Zoete Kroon*. De laatste drie afkomstig uit Noordbroek. Verder zijn er, *Groninger Pippeling, Groninger Juttepeer, Jan Menks, Reinette van Ekenstein, Rode Pippeling, Valkappel, Veendammer, Winschoter Glorie, Willem III, Zoete Veger*.

Drenthe kent *Boerma-appel, Drentse Bellefleur*, en *Judine*.

Friesland heeft *Bolswards Best, Dokkumer Nije* en *Schone van Iephof*. Verder is van de oude Friese *Doeke Martensappel* een boom terug gevonden.

De *Present van Friesland* is eveneens enkele jaren geleden herontdekt. De oude zomerpeer Hallemine Bonne, door Knoop beschreven, zou uit het Friesche Hallum afkomstig zijn. Deze is nog niet terug gevonden. De pruim Wichters is waarschijnlijk een Friese variant. Van sommige streekrassen zijn onvoldoende gegevens bekend, bv. *Roem van Drachten en Zoete van der Schoot* en zijn daarom niet opgenomen.

Het plantadvies

We geven met symbolen een kort plantadvies te geven om de keuze voor de liefhebber te vergemakkelijken. Uitgegaan is van ecologische teelt, d w.z. geen of zo min mogelijk gebruik van bestrijdingsmiddelen, insecticiden en kunstmest. Vroeger waren er geen bestrijdingsmiddelen waarmee vandaag de dag smakelijk maar ziektegevoelige soorten geteeld kunnen worden. Deze smakelijke maar veeleisende soorten (Cox bv.) krijgen een minder goed teeltadvies.

We houden ook rekening met de grondsoort. De boom moet aan de grond aangepast zijn. Bij de beschrijvingen staat daarom een indicatie van de geschiktheid van de grondsoort aangegeven. Vooral op koude en natte grond zoals veengrond, zijn de aanplantmogelijkheden voor handappels en handperen zeer beperkt.

Het advies zegt niet zoveel over de smaak als dessertfruit. Veel oude rassen zijn geen dessertfruit en zijn daarom in smaak niet altijd te vergelijken met rassen die tegenwoordig in de winkel liggen. Dat komt omdat ze andere en meer functies hadden dan directe consumptie. Er zijn echter genoeg oude rassen die qua smaak de moeite waard zijn en die zonder bestrijdingsmiddelen geteeld kunnen worden. Soms is het oude assortiment wat te beperkt, zo is de keuze in zomerappels nogal beperkt. De keus in pruimen is voldoende ruim.

Elke korte beschrijving eindigt een plantadvies dat bestaat uit een van de volgende symbolen:

- = af te raden: ziektegevoelig, hoge eisen aan de teelt en/of teleurstellende kwaliteit.
-/+ = liefhebberssoort, pomologisch of landschappelijk interessant maar soms matige kwaliteit.
\+ = goede soort, onder voorwaarden aan te raden, mits rekening wordt gehouden met de eisen aan standplaats, grondsoort en verzorging.
++ = zonder meer aan te raden (wel moet rekening worden gehouden met de eisen die aan standplaats, grondsoort en verzorging worden gesteld).

De afbeeldingen.

Van vrijwel alle rassen is een afbeelding opgenomen om een indruk van de vrucht te geven; voor determinatie zijn de foto s ongeschikt. Om de uitgave betaalbaar te houden, is gekozen voor een beperkt aantal bladzijdes met kleurenfoto's op klein formaat. Als hulp bij determinatie zijn doorsnedes van vruchten opgenomen.

Literatuur

Een groot aantal publicaties is geraadpleegd. Met name kunnen genoemd worden.

- *Fruitsoorten* uitgegeven in reeksen door de Nederlandsche Heidemaatschappij in de dertiger en veertiger jaren van de vorige eeuw. Hierin staan 144 fruitrassen afgebeeld en uitgebreid beschreven door pomologen Heidemij genoemd
- Aanbevolen fruitrassen, in 1948 uitgegeven namens het bestuur van de kring Groningen - Drenthe van de NFO (Nederlandse Fruittelers Organisatie.) Deze brochure is gebaseerd op de ervaringen van Groningse en Drentse fruittelers.
- Rassenlijsten van het NFO, die in de loop der jaren zijn verschenen
- De Nederlandsche Boomgaard van S. Berghuis uit 1868.
- Pomologia en Fructologia van Johann Hermann Knoop uit 1758.
- Pomologia Batava van Mathieu van Noort uit 1830
- De officiële rassenlijsten voor fruitgewassen waarvan er 19 sinds de het begin van de dertiger jaren zijn verschenen

Uiteraard zijn praktijkervaringen van leden van de Noordelijke Pomologische Vereniging verwerkt

Gespecialiseerde kwekers van oude fruitrassen

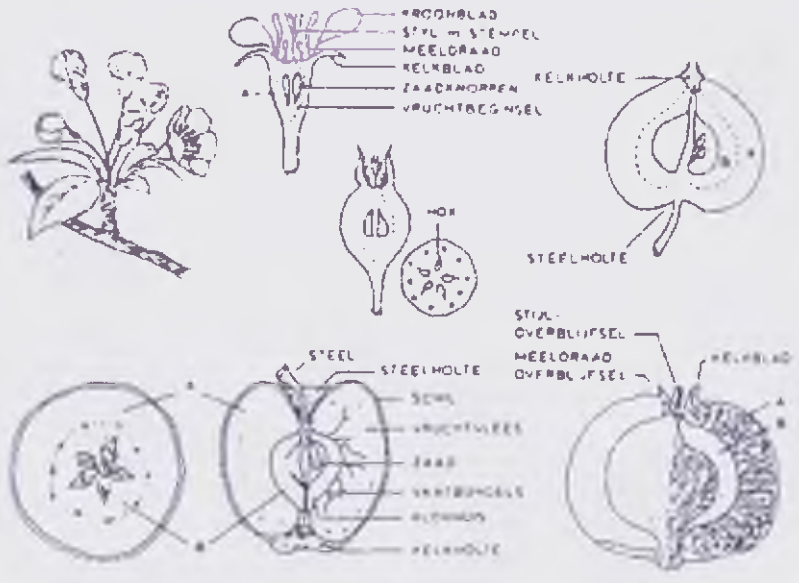
Kwekerij De Baggelhof Lubbert Dijk	Baggelveld 2	9312 VE	Terheijl (Roden Dr)	Tel. 06-11518397
Vruchtboomkwekerij G. Snel	Huizerstraatweg 2 vr.	1411 GN	Naarden	Tel. 035-5253712
Josje Regout	Noordenseweg 50	2421 XX	Nieuwkoop	Tel. 0172-571918
Kwekerij De Sterappel	Weiweg 7	4064 CJ	Varik	Tel. 06-21954018
Hendrik ten Elsen	Kempersdijk 50A	7161 RG	Neede	Tel. 0545-293065
Marcel Tross	Koeweidendijk 25	7161 RJ	Neede	Tel. 0545-293003
Boomkwekerij H. Veldhuis	Koelmansstraat 2	7722 LX	Hoonhorst	Tel. 0529-402339
Kwekerij de Vrolijke Noot	Oosterbutenweg 2	8351 GH	Wapserveen	Tel. 0521-321580
Kwekerij De Griene Hân	Waeze 29	8495 HJ	Oldeboorn	Tel. 0566-631588
Lucas Duijts	Noordbroeksterweg 6	9621 BH	Slochteren	Tel. 0598-421671
Kwekerij Hamminga	Hoofdkade 65	9561 JJ	Ter Apel	Tel. 0599-581993

Op de entdagen van de Noordelijke Pomologische Vereniging kunt u enthout krijgen of jonge bomen op (laten) enten. Zie ook de website: www.npv-pomospost.nl

NB. Deze brochure is geen catalogus. Vaak zijn bij vruchtboomkwekers van de hier beschreven variëteiten geen bomen in voorraad. De NPV kan echter boompjes met een door u gevraagd ras laten enten. U kunt ook zelf boompjes daarvan enten. Zie voor entdagen de agenda op onze web-site

Nadere informatie kunt u bij de auteurs van deze brochure:
Jan Veel, tel. 0594-549173 e-mail: janveel@hotmail.com
Jan Woltema, tel. 0594-549265.

We houden ons aanbevoelen voor opmerkingen, correcties en suggesties.

ontwikkeling van de appelvrucht

APPELS

Ananas Reinette

Zeer oud Nederlands ras. Een heerlijke handappel die naar ananas geurend vruchtvlees heeft, sappig met een fris zure smaak. Tamelijk kleine, wat langwerpige, groengele tot gele vrucht met grijs-witte lenticellen. De groei is matig, maar zeer regelmatig. Er kan een fraaie boom van gevormd worden. Vraagt een luchtige bodem, anders kankergevoelig. Plukrijp begin oktober en kan gegeten worden tot in februari. Plantadvies: ++

Anna Boelens

Hand- en moesappel, gewonnen door S.A. Blijstra en vernoemd naar Anna Boelens, een boerendochter uit Kloosterburen (Gr). In 1934 door de fa. G.A. van Rossum & Zn. te Naarden in de handel gebracht. Middelgrote regelmatig gevormde brede vrucht, geelgroen en aan de zonzijde helderrood en ook verder rood gestreept en gevlekt. Vrij zacht en matig sappig vruchtvlees, zacht zuur van smaak met een licht aroma. De boom is zeer kankergevoelig en draagt onregelmatig. Consumptie- en gebruikstijd oktober – november. Plantadvies: -/+

Beauty of Bath

Zeer vroege handappel van goede kwaliteit en mooie kleur. Wat platte, tamelijk kleine vrucht, geel met rode strepen. Kwam in oudere beplantingen veelvuldig voor als halfstam op zaailingonderstam en werd door de teler zeer gewaardeerd door regelmatige dracht en goede prijzen. Bleek door de brede platte kroon en het dichte bladerdak minder geschikt voor bovenbeplanting in moestuin of bessentuin. De boom blijft vrij klein en heeft weinig last van kanker en schurft. Plukrijp tweede helft van augustus, kort bewaarbaar. Plantadvies: +

Bellefleur

Er zijn diverse types Bellefleuren: Bataafse, Brabantse, Dubbele, Enkele, Franse, Rode, Westlandse, Zure en de Ossekop e.d. De Drentse Bellefleur wordt apart besproken. Bekende groep van oude appelrassen, die vooral keukenappels bieden, waarvan sommige variëteiten ook als (vaak matige) handappel te gebruiken zijn. De bekendste is de Brabantse Bellefleur. Deze levert een keukenappel die ook geschikt is als een wat droge en vaak wat te kleine handappel. Deze is zeer lang bewaarbaar. De kleine tot middelgrote vruchten zijn bonkig, maar fraai gekleurd. Bellefleuren werden meer in het midden en zuiden van het land geteeld, maar ook in het noorden kwamen ze voor. Ze vragen goede grond. Op slechte of natte grond zijn ze kankergevoelig. Bellefleuren hebben een grote landschappelijke waarde: omdat ze grote fraaie bomen vormen. Zeer lang te bewaren: tot ver in het voorjaar. Plantadvies: +

Boerma-appel

Handappel. Rond 1910-1920 als zaailing ontdekt door de heer Boerma. Hij vond midden in het veld op de Kuilsplaats in Gasselternijveenschemond een zaailingboompje dat uit stratendrek was opgekomen. Deze drek was als stadscompost per schuit uit de steden naar de veenkoloniën ter verbetering van de grond aangevoerd. Middelgrote, ronde appel, geel met blos, sappig en fris zuur. Het vruchtvlees is wat zacht. De vruchten hangen in trossen. De boom is erg gemakkelijk te vermeerderen door wortelopslag, die na aanaarden boven de entplaats ontspruit. Jonge boompjes dragen al na een paar jaar vruchten. De boom is gezond, wel wat gevoelig voor vruchtboomkanker. Matige groeier. Ze heeft geen bestuiving nodig. Rijptijd september, gebruikstijd tot december. Plantadvies: -/+

Bramley's Seedling

Oude bekende Engelse moesappel, gevonden vóór 1813 door Betty Brailsford in haar tuin aan Church Streel, Southwell, Nottinghamshire. In Groningen en Drenthe vaak Sedeling genoemd. Komt in Noord-Nederland regelmatig voor. Grote tot zeer grote groene vrucht, op zandgrond en in de grasboomgaard met meer kleur. De Goliath onder onze appels, zowel qua vrucht als boom. Onovertroffen moesappel en na lange bewaring (tot ver in het nieuwe jaar) een matige handappel. Sterke groeier. Zeer sterk en gezond, weinig kankergevoelig zelfs op de slechtste gronden. Alleen geschikt voor boomgaarden of zeer grote tuinen. Plantafstand minstens 12 meter! Op slechte natte grond last van wormstekigheid. Vroeg en regelmatig vruchtbaar. De fraaiere rode Bramley's Seedling verdient nog meer aanbeveling. Grotendeels verdwenen omdat de consument de voorkeur gaf aan moesappels die ook als handappel te gebruiken zijn, zoals de Goudreinette. Pluktijd 2e helft oktober, gebruikstijd tot begin april. Plantadvies: ++

Cox's Orange Pippin

Volgens velen de lekkerste handappel. Ook geschikt als moesappel. Gevonden door M.R. Cox in Colnbrook bij Londen. Middelgrote oranjerode vrucht met veel roestfiguren. Kent vele kleurmutanten. Middelvast fijncellig vruchtvlees, sappig, harmonisch wijnachtig zoet, met fijne rinse smaak en nobel uitgesproken aroma. Zeer ziektegevoelig. Voldoet alleen op diepe, humusrijke en voedselrijke luchtige grond. In plaats van Cox kan men beter de veel sterkere Holsteiner Cox aanplanten. Andere lekkere appelrassen met "Cox bloed" zijn Allingston Pippin, Laxton's Superb, Sunset, Suntan. Plukrijp oktober, consumptierijp tot januari. Vanwege de ziektegevoeligheid niet aanbevolen. Plantadvies: -

Doeke Martens

Oude Friese appel, al door Knoop in 1758 beschreven. Handappel, minder geschikt is als moesappel. Verdwenen geacht, maar in 1999 reageerde de bewoner van een boerenplaats (Heechhiem) te Goutum (Fr) op een oproep met de mededeling dat op zijn erf nog een Doeke Martensboom stond. De vrucht is klein tot middelgroot, regelmatig platrond van vorm en heeft een korte steel. Rondom het diepe oog iets geribd. Het vruchtvlees is wit. De appel is groen en kleurt bij rijping licht geel. De smaak is aangenaam fris zuur met een goed en kenmerkend aroma. Aanvankelijk sappig, bij bewaring droger. Mogelijk uit de teelt verdwenen, omdat de appel vrij klein is, onopvallend is en wat te zacht vruchtvlees heeft. Rijpt tweede helft september. Slechts enkele weken bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Dokkumer Nije

Zaailing omstreeks 1925 gevonden door H. Dijkstra in Dokkum. Droeg voor het eerst omstreeks 1933. De moederboom groeit wat gedrongen en was in 1940 ongeveer 4½ meter breed. Late hand- en moesappel. Zuur, met een goed aroma, soms wat wrang. De vrucht is groot tot zeer groot, zeer regelmatig van vorm met sterk geprononceerde ribben aan de top. Kleur geel met een sierlijke blos. Houdbaar tot februari. Bladeren zijn groot. De vruchtbaarheid is goed. Weinig schurftgevoelig, maar wel wat kankergevoelig. Plantadvies: +

Drentse Bellefleur

Hand- en moesappel. Komt vooral in Groningen en Drenthe voor. Ze is in 1899 geïntroduceerd door de heer Zweers uit Coevorden op een tentoonstelling van zaailingvruchten, georganiseerd door de toenmalige Luntersche Tuinbouwvereniging. Grote en buitengewoon fraaie vrucht. Paarsrood gestreept en gevlamd op een gele ondergrond. In een beschrijving uit die tijd werd het een prachtige appel genoemd, die niet alleen uitmuntte in vorm en kleur, maar die ook wat smaak betreft, tot de beste appels gerekend werd. Vormt een grote gezonde boom. Op natte grond kankergevoelig. Voor de liefhebber is het een zeer fraaie, goede hand- en moesappel, hoewel de smaak vaak tegenvalt. Plukrijp eerste helft oktober, enkele maanden bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Drentse Paradijs

Pot- en handappel. Ook wel Pandiezen of Zoete Paradijs genoemd, in het Westerkwartier ook wel Zwartgat. Het synoniem Rode IJzerappel is verwarrend, er zijn meer rassen die zo heten, of als synoniem hebben. De Drentse Paradijs is een fraaie grote appel, diep donkerrood met groenachtig vruchtvlees. De smaak is aanvankelijk zacht zuur, later zoetig. Deze appel kan met de Dubbele Zure Paradijs, (syn Rode IJzerappel) verward worden. De vruchten lijken op elkaar, maar de groei van de boom verschilt sterk, de laatste blijft kleiner. De boom groeit goed, wordt groot en groeit zowel op zand als klei. Wordt laat geplukt en is bewaarbaar tot mei. Plantadvies: -/+

Dubbele Zure Paradijs

Zeer oude moesappel, waarvan de herkomst onbekend is. Grote prachtig donkerrode vrucht. Lijkt veel op de Drentse Paradijs, maar is zuur. Wordt laat geplukt en is bewaarbaar tot mei. De boom groeit goed, wordt groot, zowel op zand als klei. Plukrijp oktober, bewaarbaar tot maart. Plantadvies: -/+

Early Victoria

Moesappel van matige kwaliteit, door sommigen als zure handappel gewaardeerd. Middelgrote, geelgroene vrucht en scherpzuur. Is ooit vanwege de hoge productiviteit een gewilde appel in de teelt geweest en wordt soms aangetroffen. Zeer gezonde, steil groeiende boom met weinig kanker en schurft. Wel vaak kurkstip, vooral als er te laat wordt geoogst. Vruchtbaar, maar met beurtjaren. Werd vroeger door de straathandel aan de leek, die het verschil niet zag, als Yellow Transparant, verkocht. Ook Keswick Codlin en Royal Jubilee lijken op, maar rijpen later. Pluktijd en gebruikstijd half augustus. Slechts kort te bewaren. Plant-advies: --

English Winter Gold Pearmain (King of the Pippins, Reine des Reinettes)

Zeer oude en uitstekend smakende handappel. Wordt af en toe nog aangetroffen. Fraaie, oranjegele vrucht met rode strepen, iets hoger dan breed. Middelgrote, stevige, sappige appel met een heerlijk aroma. De boom is kenmerkend van vorm: zuilvormig als ware het een perenboom. Wat kankergevoelig op zware grond. Niet geschikt op zware natte grond. Uit de teelt verdwenen omdat het ras niet gedijt op zwakke onderstam (vruchten blijven dan te klein) en omdat de appel voor de moderne smaak niet te weinig zuren bevat. Plukrijp eind oktober, bewaarbaar tot februari, Plantadvies: ++

Glorie van Holland.

Prima handappel, sappig en zachtzuur. Lijkt wat op Elstar. Rijp is het een middelgrote fraaie appel, lichtgeel met veel oranje van kleur en met aan de zonzijde rode strepen, wat roest bij de steel. Smaak wordt beschreven als "goed maar geen Cox". Matig tot sterke groeier. Boom blijft klein. Weinig hinder van ziekten, al werd soms op jeugdige leeftijd topkanker waargenomen. Regelmatige en goede drager, vrucht van redelijke kwaliteit met soms wat schimmel in het klokhuis. Pluktijd eerste helft oktober, gebruikstijd tot half januari. Vraagt zandgrond, ongeschikt op klei of natte grond. Plantadvies: +

Golden Delicious

Toevalszaailing in 1890 gevonden door A.H. Mullins in Clay County, West Virginia (USA). Wereldwijd verspreid en ook in het noorden veel aangeplant. Middelgrote hoge vrucht, geelgroen tot oranjegeel gekleurd met grote lenticellen. Zeer lange steel. Geelachtig middelvast en fijncellig vruchtvlees, harmonisch zoet-fijnzurig, nobel aroma. Moet flink gedund worden; kleine vruchten zijn smakeloos. Ziektegevoelig. Vraagt wijnbouwklimaat: een voedselrijke warme standplaats om op smaak te komen. Plukrijp oktober, zeer lang bewaarbaar. Plantadvies: -

Goudreinette (Schone van Boskoop)

Prima hand- en moesappel. Rond 1850 in Boskoop ontstaan. De meest succesvolle oude Nederlandse appel. Grote groene roestige vruchten. In de winkel treft men rode varianten aan. Vruchten van eenzelfde boom verschillen sterk in smaak en uiterlijk. De kleur kan behalve een variëteitskenmerk, ook een indicatie van de grondsoort zijn. Zo geven grasboomgaarden beter gekleurde appels dan bomen op zwarte grond. Op klei is de hoofdkleur bruin met een rood wangetje en is het vruchtvlees gelig. Op zandgrond is de vrucht groen, het vruchtvlees wit en de zure smaak aanvankelijk onaangenaam. De smaak is op goede grond bij de pluk al aangenaam zuur. De boom wordt fors, groeit breed uit, heeft een wat ijle kroon en vraagt op den duur veel ruimte (plantafstand 12 meter). Vaak wordt ze te weinig gesnoeid. De bloei begint vroeg en het blad verschijnt snel, maar valt ook vroeg af. Vaak zijn de bomen al kaal, als de laatste vruchten worden geoogst. De Goudreinette is nukkig in de teelt. Heeft veel last van schurft en bloedluis. Het best voldoet de boom op middelzware en lemige gronden. Op natte grond is ze kankergevoelig. Zware grond moet goed ontwaterd zijn. Op erg droge gronden gedijt ze slecht. Vanwege de hoge teelteisen en omdat de appel in alle winkels te verkrijgen is, hoeft de teelt voor de particulier niet aanbevolen te worden. Van de Goudreinette zijn vele typen in omloop, de bekendste zijn de Gele, de Rode (type Bakker), Schmitz Hübsch (Bieling). De oorspronkelijke Goudreinette wordt ook wel de Groene Goudreinette genoemd. Pluktijd half oktober, gebruikstijd tot half maart. Plantadvies: ++

Goudreinetteachtige soorten

Er komen in oude boomgaarden meerdere op Goudreinette gelijkende reinettesoorten voor, d.w.z. appels met veel roest en met een kenmerkende reinette-aroma. Om enkele te noemen: Blenheim Reinette (de beste voor de appeltaart), Canada Reinette Gris, Kasseler Reinette, Muskaat Reinette, Reinette Carpentier, Reinette Clochard, Reinette de Coulon (sterke gezonde soort), Reinette Damason, Reinette de France (mogelijk de allerlekkerste reinette!), Reinette Descardre, Zabergäu Reinette. Plantadvies: +

Gravensteiner

Zeer oude handappel, genoemd naar een kasteel in Sleeswijk. Grote breed bolvormige en geribte vrucht, geelgroen tot roodachtig geel van kleur met rode strepen. Vette harde schil die van het vruchtvlees is af te trekken In 1858 is een rode mutant geïntroduceerd. Vruchtvlees geelachtig wit, middelvast fijncellig, zeer sappig, harmonisch zoet en wijnachtig rins met uitzonderlijk edel aroma. Vraagt voedselrijke doorlatende grond anders erg ziektegevoelig, m.n. stip. De boom groeit fors, draagt laat en slecht. Een echt liefhebbersras. Verdraagt zeelucht. Plukrijp september, na enkele weken gaat de smaak snel achter uit. Plantadvies: +

Groninger Kroon.

Goede handappel, minder geschikt als moesappel. Omstreeks 1875 gevonden door S.H. Brouwer in Noordbroek in de tuin van familie Engels en genoemd naar zijn echtgenote Jantje Kroon. Was zeer gewild in het noorden, maar is ook veel aangeplant in de IJsselstreek en de Betuwe. Mooie, kleine tot middelgrote, wat langwerpige vrucht, van boven wat breder, groen met aan de zonzijde rode vlekken en strepen. Het vruchtvlees is vast en enigszins droog, gelig van kleur, zacht zuur met een goed aroma. Is bijzonder rijk aan vitamine C. De smaak is goed, maar soms wat gronderig. Matig sterke groeier. Vormt een wat piramidale boom. Enigszins vatbaar voor bloedluis, kanker en meeldauw en zeer schurftgevoelig. Regelmatige drager, maar niet bijzonder vroeg vruchtbaar. Krijgt op oudere hoogstambomen te kleine vruchten, vruchtdunning is daarom nodig. Stelt geen bijzondere eisen aan de grond, maar voldoet het beste op lichtere. Pluktijd half oktober, gebruikstijd tot maart. Plantadvies: ++

Groninger Pippeling (Groninger Peppel)

Goede handappel, aanvankelijk lichtzuur, later zoet.. Rond 1918 als zaailing in een fruittuin te Holwierde gevonden. Mooie ronde tamelijk grote stevige vrucht, geel van kleur met flinke blos. Is in de veertiger jaren van de vorige eeuw op bescheiden schaal in het noorden van Groningen aangeplant als half- en hoogstam op zaailingonderstam. Door de steile stevige groei en ruime takstand zeer geschikt als bovenbeplanting in de moestuin. Vroeg vruchtbaar, weinig of geen kanker en schurft. Plukrijp half oktober, bewaarbaar tot april en dan nog goed van smaak. Plantadvies: ++

Guldelingen / Gulderlingen

Groep zeer oude appels. Knoop onderscheidt: de Franse, Gele, Grauwe, Groene, Rode, Spaanse en Zoete Gulderling. De naam is ontleend aan het goudgele uiterlijk. Ze hebben een karakteristiek uiterlijk: langwerpig-ronde tot plat-ronde appels met een kantig tot hoekig-vierkante vorm. Bij alle is de schil glad en het gelige vruchtvlees is wat zacht maar zeer aromatisch en sappig.

De *Franse* is middelgroot, scheef gevormd, groengeel met geelbruine vlekken en veel lenticellen. Goed groeiende en rijk dragende boom. November – december.

De *Gele* (Fijne Gulderling, Goudappel) is citroengeel gekleurd. De boom blijft wat kleiner. Zeer smakelijk. December – januari.

De *Groene*, ook wel Langwerpige Groene Guldeling genoemd, is onregelmatiger gevormd.

De *Grauwe* (er is een Enkele en een Dubbel Grauwe, die in grootte verschillen), is aromatisch zoet en tamelijk plat met een korte steel en een grote regelmatige schotel met diepe open kelk. Vooral de Dubbele heeft ruwe roestplekken en karakteristieke wratten. De Dubbele vormt een grote en slecht dragende boom. December – januari.

De *Rode* wordt bij rijpheid bruinrood tot paarsrood over een groene weerschijn. Goed groeiende en rijk dragende boom. December – januari.

De *Spaanse* (Winterframboosappel) is een tamelijk grote vrucht, zeer langwerpig, die naar onder slanker wordt, groengeel met bleek rode blos. De boom draagt vroeg en goed. Februari –maart. De smaak valt wat tegen.

Guldelingen zijn ook zeer geschikt voor appeltaart. Ze vormen grote, gezonde en goed dragende bomen.

De *Zoete* Guldeling wordt bij de zoete appels nader besproken. Plantadvies: -/+

Honingzoetje

Zeer vroege hand- en potappel. Zeer oud ras, dat volgens de overlevering al rond 1750 voor kwam. Wordt in de drie noordelijke provincies af en toe nog aangetroffen. De appel is tamelijk klein, zeer zoet en strogeel en slechts enkele dagen houdbaar. De bomen kunnen flink groot worden. Draagt goed, maar kent beurtjaren. Zeer gezonde boom. Geschikt voor zand- en veengrond. Lijkt wat op de Winschoter Glorie, maar mist de lichte blos en het zweempje zuur van de Winschoter. Zeer vroeg ras rijp eind juli, begin augustus. Enkele weken bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Jacques Lebel

Franse moesappel, in 1825 door Jacques Lebel uit Amiens geteeld. Grote tot zeer grote gele vrucht met enige rode strepen. Erg taaie vettige schil. Zeer sappig en zuur, maar met weinig zoet en weinig aroma. Na rijping ook als handappel geschikt. Geschikt voor de meeste gronden, behalve erg natte, zelfs op ruige standplaatsen. Plukrijp september, consumptierijp oktober – januari. Plantadvies: +

James Grieve

Bekende oude handappel met een goede smaak, die ook als moesappel te gebruiken is. Minder geschikt voor sap of gebak. In 1880 door J. Grieve in Schotland gevonden. Grote tot middelgrote fraaie lichtgele vrucht met blos en met wat zacht vruchtvlees. Werd door gemis aan kleur aanvankelijk minder gewaardeerd, maar er zijn daarna meerdere kleurmutanten in omloop gekomen. Vruchtbare, kleine ronde boom met soms wat kanker. Stipgevoelig. Zomerval komt voor. Vraagt goede grond, anders kankergevoelig. Te vroege pluk geeft kans op stip en matige smaak. De vruchten ongelijk rijpen is doorplukken noodzakelijk. Pluktijd half sept. en slechts kort bewaarbaar. De rode mutanten zijn een paar weken later rijp. Goed te telen als kleine boom of struik op zwakke onderstam. Plantadvies: +

Jan Menks

Potappel (voor stamppot van zoete appels). Oorsprong onbekend, komt van oudsher op het Groningse platteland voor. Vormt geen grote boom. Middelgrote brede bonkige vrucht, versmald naar onder toelopend, kleine gesloten kelk in kleine diepe holte met enige ribjes., Aanvankelijk groen met enkele gele vlekken later geel met rode vlekken strepen. Zeer korte steel . Om de steel wat roest. Lijkt veel op de Zoete Aagt. De boom wordt nooit groot. Liefhebbersras. Zacht, flauw zoet vruchtvlees met enig zuur. Plukrijp midden oktober, enkele maanden bewaarbaar. Plantadvies: -

Jonathan

Goede oude Amerikaanse handappel, die altijd te vroeg geplukt werd en daarom niet op smaak kwam. Werd in de dertiger jaren van de vorige eeuw door handel en consument zeer gewaardeerd. Middelgrote, fraai gekleurde vrucht met zeer goede smaak. Rood met geelgroene ondergrond (er bestaan meerdere rode kleurmutanten). Matig grote boom. Aanvankelijk slappe groeier, die flink gesnoeid moet worden. Weinig last van kanker en schurft, soms door meeldauw aangetast. Vroege en regelmatige drager. Oudere bomen geven kleine vruchten, dunnen is dan aan te bevelen. Kan zeer lang bewaard worden. Ondanks de goede smaak verdwenen vanwege het soms flauwe aroma, de harde schil, de vaak te kleine vruchten bewaarziekten en het soms ontbreken van kleur op de vrucht. De Jonared is een rode mutant. Pluktijd half oktober, gebruikstijd bij goede bewaring tot half april. Plantadvies: +

Judine

Handappel. Plaatselijk ras uit Eelde (Dr). Als zaailing geteelt rond 1875 en vernoemd naar zijn kweekster mevrouw Judine Arends-Arends, die op jeugdige leeftijd het pitje heeft gepoot. De boom is "herontdekt" door een lid van de NPV in de tuin van de heer Gerrit Bazuin sr. aan de Esweg te Eelde. Bazuin was in zijn jonge jaren werkzaam bij kwekerij Arends en heeft in die tijd een ent van de Judine meegenomen en de jonge boom in de tuin van zijn ouderlijk huis geplant. Van deze +/- 80 jarige boom zijn enten gehaald (1994) en weer in roulatie gebracht. Grote brede vrucht, diep geel van kleur, aan de zonzijde bleek rood gestreept en gevlamd. Grijs berijpt, hier en daar roest, met bruine lenticellen. De middenlange steel staat in een licht beroeste kaneelkleurige kelkholte Stevig tot hard vruchtvlees, aangenaam lichtzuur met goed aroma. Groeit van oudsher plaatselijk op zandgrond, geschiktheid voor andere gronden is onbekend. Plukrijp begin september, tot eind januari/begin februari te bewaren. Plantadvies: -/+.

Keswick Codlin

Oude vroege Engelse moesappel. De middelgrote vrucht is groen en tegen het rijpen geel. Kenmerkend is de naad langs een zijde van de vrucht. Matige en tamelijk steile groeier: Gevoelig voor kanker en schurft en enigszins voor kurkstip, maar herstelt zich daarvan. Zeer snel vruchtbaar en dan een regelmatige drager. Doorplukken is gewenst. Moesappel die verdrongen werd door de Early Victoria, maar de resultaten in het noorden waren zodanig dat de appel niet voor deze hoefde onder te doen. Pluk- en gebruikstijd augustus - begin sept. Plantadvies: -

Lemoen

Goede hand- en moesappel. Rond 1885 door notaris van Ham te Lunteren gekweekt. Middelgrote enigszins platte ronde vrucht. Aanvankelijk groen, later geel met veel roest. Geen blos. Is waarschijnlijk een zaailing van de Goudreinette. De boom is indertijd ook geintroduceerd als een "verbeterde Goudreinette", omdat ze gezonder zou zijn. Ze is daarom in het begin van de 20e eeuw veel aangeplant. Zeer goede, aangenaam zure tafelappel die goed bewaarbaar is. De boom is zeer groot en breed, open en wat kaal. Ze draagt erg laat en vaak matig, waarbij de vruchten dan erg groot kunnen zijn. Ze heeft weinig last van beurtjaren. Het vaste saprijke vruchtvlees is wat witter dan dat van de Goudreinette, maar wat minder friszuur en meer neutraal van smaak. Op den duur is aan de Goudreinette ondanks zijn kwalen toch de voorkeur gegeven, vooral vanwege de betere bewaarbaarheid. De boom groeit het beste op zandgronden. Op natte gronden is dit ras kankergevoelig. Plukrijp oktober, consumptierijp november – januari. Plantadvies: +

Lombarts Calville

Bekende oude handappel. De geelgroene appels krijgen bij bewaring een kenmerkende waslaag. De middelgrote fris zure appel is voor alle doeleinden geschikt. Weinig schurftgevoelig. Goed bewaarbaar. Op mindere gronden enigszins kankergevoelig. Flink dunnen. Beurtjaargevoelig. Voor particulieren aanbevolen. Uit de teelt verdwenen omdat het vruchtvlees wat te zacht is voor de hedendaagse smaak. Voor directe consumptie de appels tot in oktober aan de boom laten hangen tot de appel geel is. Voor bewaring in september plukken, als de appel nog groen is. De appel is dan tot maart bewaarbaar. Plantadvies: ++

Lunterse Pippeling

Prima hand- en moesappel. Grote tot middelgrote groengele vrucht met blos en veel roest. Matig sterke en steile groeier. Zeer sterke soort, heeft weinig last van kanker en schurft en is geschikt voor alle gronden. De smaak is goed - friszuur en sappig - maar de gele vrucht is door het vele roest minder aantrekkelijk van uiterlijk. Vruchten zijn middelgroot, bij oudere bomen is dunnen zeer gewenst. Hoewel de vrucht geen blos heeft en de kwaliteit matig is, was de bewaarbaarheid uitstekend en werd aanplant daarom aanbevolen. Pluktijd eind oktober, gebruikstijd begin mei. Plantadvies: ++

Mank's Codlin

Werd ook wel Eva-appel genoemd. Middelgrote oude Engelse moesappel. Het vaste vruchtvlees maakt haar bijzonder geschikt voor appelbollen. Matige handappel. Mooie gele vrucht met blos. Door de steile groei en zeer rijke vruchtbaarheid al op jeugdige leeftijd was het ras bijzonder geschikt voor het z.g. blijver - wijker systeem en is toen soms aangeplant. De vrucht bleek van matige kwaliteit. Ofschoon gevoelig voor zaagwesp en wantsen, gemakkelijk in de cultuur en heeft weinig hinder van kanker en schurft. Stelt weinig eisen aan de grond. Bij aanaarden ontstaat veel wortelopslag, zodat het ras gemakkelijk door wortelstek te vermeerderen is. Pluktijd begin - half september, gebruikstijd tot begin november. Plantadvies: -/+.

May Queen

Oude Engelse hand- en moesappel, gewonnen door Haywood te Worcester. Brede grote tot zeer grote vrucht, lijkt wat op de Bramley's Seedling en wordt daar soms mee verward. Groen, bij rijpheid geel met veel rood, soms geheel rood met paarse strepen. Geelachtig knappend zacht zuur vruchtvlees met goed aroma. Kleine steile boom. Plukrijp half oktober, gebruikstijd december – maart. Plantadvies: ++

Noorderkroon.

Handappel. In 1934, ontwikkeld uit een kruising van Beauty of Bath met Schellinkhouter op het proefstation voor boomkwekerijgewassen te Noordbroek. De vrucht lijkt op een Schellinkhouter met de kleuren van de Beauty of Bath. De vorm is min of meer bolrond, de vruchten variëren weinig in vorm en zijn vrij groot. De grondkleur is geelachtig groen met een gestreepte levendige rode dekkleur die een groot deel van de vrucht beslaat. De smaak is zacht zuur, het vruchtvlees is sappig, stevig en wit. Boom wordt middelgroot. Wat zachte, slechts anderhalve week houdbare appel, die snel melig wordt. Late zomerappel. Plukrijp eind september, 7 à 10 dagen na James Grieve. Plantadvies: -/+

Notaris (Notarisappel)

Bekende fraaie grote hand- en moesappel. Rond 1890 gewonnen door notaris Van Den Ham te Lunteren. Vermoedelijk vanwege kleur- en smaakovereenkomst een zaailing van de Princesse Noble, al is ze veel groter. De appel is zeer variabel van vorm en kleur. Lichtzuur en rijk aan vitamine C. Kenmerkend is de wat vettige schil. De boom groeit zeer sterk en vormt een grote brede kroon. Vooral geschikt voor droge gronden. Vraagt goed ontwaterde grond, anders is ze vatbaar voor kanker en in de jeugdjaren voor topkanker. Aanvankelijk matig vruchtbaar, later zeer vruchtbaar. Op zandgronden beter gekleurd, dan op zwaardere grond. Plukrijp eerste helft oktober, consumptierijp tot januari. Direct na de pluk al te gebruiken. De bewaarbaarheid valt tegen, omdat snel stip optreedt. Plantadvies: +

Oranje Reinette en Oranje Reinette van Pomona

Er zijn twee Oranje Reinettes bekend. In het noorden is de Oranje Reinette van Pomona het meest aangeplant. De oudste van de twee, de Oranje Reinette, is vermoedelijk voor 1850 in Zuid-Nederland ontstaan. De *Oranje Reinette van Pomona* is in het begin van de 20e eeuw gevonden, maar haar herkomst is onbekend. Beide zijn uitstekend smakende handappels van (vermoedelijk) Nederlandse oorsprong, die ook als moesappel geschikt zijn. De vruchten lijken veel op elkaar, ze zijn prachtig gaaf, middelgroot, bij rijpheid helder strogeel tot oranjegeel. De oude *Oranje Reinette* is vaak wat meer oranjegeel met enig rood, , de smaak is zuurder en minder aromatisch en het is meer een moesappel.
De Oranje Reinette van Pomona is als een verbeterde versie te zien van de oude Oranje Reinette. Ze wordt iets groter, is kwalitatief wat beter, terwijl de boom beter groeit. De vruchten van de Oranje Reinette van Pomona lijken veel op de Glorie van Holland. Knapperig, zacht zuur met bijzonder aroma De schil fijne toont bruine puntjes en krijgt aan de zonzijde vaak een lichte oranjerode gestreepte blos. Middelgrote boom. Geschikt voor bijna alle grondsoorten. Weinig last van ziekten. Plukrijp half oktober, consumptierijp tot in januari. Aanbevolen voor de liefhebber. Plantadvies: +

Perzikrode Zomerappel.

Zeer fraaie vroege handappel. Fraaie, perzikkleurige vrucht. Op lichtgroene ondergrond veel rood en roestbruine lenticellen. Kenmerkende waslaag. Matige groeier. Gevoelig voor meeldauw en schurft. Vruchtbare en regelmatige drager. Direct geplukt is de smaak goed, daarna wordt ze snel melig. De grote fraaie bloemen geven de boom een hoge landschappelijke waarde. Heeft teeltwaarde door de vroege rijpheid. Vrucht is nogal teer en blijft vaak klein. De boom blijft klein. Pluktijd begin augustus en ze moet direct van de boom gegeten worden. Niet bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Present van Engeland (Heerappel)

Handappel. Kwam anderhalve eeuw geleden al wijdverbreid voor. De herkomst is onbekend en waarschijnlijk - ondanks de naam - een oude Nederlandse appel. Goed smakende appel met een kenmerkende vorm: groot, langwerpig, bij de kelk haast spits toelopend. De appel heeft een bijzonder groot klokhuis. Bij rijpheid verkleurt de appel naar geel en krijgt een rode blos. De boom is een matige groeier en vormt lange kale hangende takken met alleen aan het einde bladeren en vruchtknoppen. Dit stelt bijzondere eisen aan de snoei. Kan het beste geteeld worden door een bestaande boom om te enten. Is bovendien vatbaar voor kanker en gevoelig voor bloedluis en zaagwesp. Prima kwaliteit, maar uit de teelt verdwenen door de moeilijke boomvorm, de langwerpige vrucht met groot klokhuis, waardoor de vruchten inefficiënt te verpakken waren en het ras onvoldoende aan het gewicht kwam en de opbrengst voor de teler te laag bleef. Plukrijp november, consumptierijp december – maart. Plantadvies: -/+

Present van Friesland

Handappel omstreeks 1920 gewonnen door H. E. Westra te Hardegarijp als zaailing van de Present van Engeland. De keurings commissie voor zaailingvruchten van de toenmalige Nederlandse Pomologische Vereniging gaf haar in 1934 het certificaat 1e klasse toegekend. De vrucht lijkt op die van de Present van Engeland, is wat minder hoog, van boven breed en van onder smal toelopend. Kleur groengeel, bij rijpheid goudgeel met aan de zonzijde karmijnrode strepen. Steel middelmatig lang, diep ingeplant. Kelkholte middelmatig diep, kleine kelk. Vruchtvlees geelachtig, zacht zuur, aromatisch, ietwat droog. Na januari verliest de vrucht de smaak. Klokhuis matig groot, veel kleiner dan van de Present van Engeland. Boom min of meer type Present van Engeland, maar met minder hangende en kale takken. Groei goed. De moederboom, die op een minder gunstige, natte plaats stond, vertoonde weinig kanker en was gezonder dan een boom van de Present van Engeland. De boom bleek zeer vruchtbaar. November – januari. -/+

Princesse Noble.

Prima handappel. In Groningen en Friesland Franse Kroon genoemd. Zeer oud, mogelijk Nederlands ras, dat rond 1700 al bekend was. De middelgrote vrucht is wat langwerpig, geelgroen tot geel en roodgestreept. Vrij harde, goed smakende appel met een zeer gewaardeerd zoet/zuur gehalte en een kruidig aroma. De vorm van de boom komt overeen met die van de Groninger Kroon, hoewel het hout wat fijner is. De opbrengst is matig omdat de appel vrij klein is en gemakkelijk afvalt. Wordt na het plukken gauw zacht, waardoor ze moeilijk te vervoeren is. Verdrongen door de Cox's Orange, die smakelijker en vruchtbaarder was. Zeer zeldzaam is de Zoete Princesse Noble, die al door Knoop beschreven is. Uiterlijk is deze hetzelfde. Plukrijp oktober, consumptierijp november – januari. Plantadvies: ++

Queen

Oude Engelse moesappel, gewonnen in 1858 door W. Bull te Billercay (Essex). Blijkt het in Noord-Nederland uitstekend te doen. Bleekgroen met aan de zonzijde helderrode strepen en vlekken en rond de steel roest. Stevig sappig fijnkorrelig wit vruchtvlees, scherp zuur met weinig aroma. De fraaie vrucht wordt groot tot zeer groot (op zwakkere onderstam). Wordt regelmatig als grote gezonde oude boom aangetroffen. De grote forse boom, lijkt op het eerste gezicht op de Bramley Seedling, maar de takken en stam hebben een grijze waas. De kroon is wat meer open. De bladeren zijn grijs van onderen. Vraagt een beschutte plaats, want de grote vruchten waaien gemakkelijk af. Plukrijp eind augustus, gebruikstijd september – december. Plantadvies: +

Reinette van Ekenstein

Hand- en moesappel. Volgens de literatuur rond 1830 gewonnen door jhr. O.R. Alberda van Ekenstein, maar waarschijnlijk ouder. Een appel met deze naam wordt in de 18e eeuw in de archieven van de Menkemaborg (eigendom van Alberda van Ekenstein) genoemd. Ook van Noort beschrijft in 1830 een Renet van Ykenstein. Deze is echter veel langer te bewaren. De middelgrote lichtgroene vrucht is bij rijpheid mooi geel. Het vruchtvlees is vast en zacht zuur, maar de smaak valt soms tegen. De boom groeit goed en draagt snel. Wat kankergevoelig Het ras voldeed goed in Noord Nederland en op Friese fruitteeltbedrijven beter dan op Groningse. Plukrijp oktober, consumptierijp tot in november. Plantadvies. +

Rode Tulp

Zeer fraaie vroege handappel. Ook wel Zure Zomer Paradijs genoemd. Zeer oud ras. Herkomst onbekend. Kwam in het hele Noorden voor. Kent veel streeknamen, in het Westerkwartier Pieterman, Midden Groningen Tafelappel en in Noord Groningen Mantelappel, in Oost Groningen Worstappel. Middelgrote langwerpige helder rode vrucht met een goede smaak. De naam Tulpappel kan verklaard worden door de vrucht omgekeerd te houden en aan de steel vast te pakken, het lijkt een prachtig rode tulp. Sterk gemêleerd gekleurde vruchten, die niet goed houdbaar zijn en gauw melig worden. Ze moeten bij voorkeur 's ochtends vroeg als het koel is, worden geplukt. De boom groeit goed en is weinig ziektegevoelig. De variëteit Blanke Tulp is geel en heeft dezelfde kenmerken, de boom blijft wat kleiner. Pluk- en consumptietijd augustus. Plantadvies: -/+

Rode Peppeling

Handappel. Lijkt veel op de Schöner von Nordhausen. Rond 1930 Gevonden door de heer van der Helm te Schildwolde en daar plaatselijk verspreid. Schitterende vrucht, groot tot zeer groot, geel met een rode tot purperen blos, overtogen met een wasachtige rijplaag. Prima smaak. Niet al te grote boom. Soms kankergevoelig. Plukrijp eerste helft oktober, te bewaren tot eind december. Plantadvies: ++

Royal Jubilee

(*Grahams Royal Jubilee*) Engelse moesappel uit 1888, geteeld door John Graham, te Hounslow bij Londen. Grote tot zeer grote gele vrucht, soms met wat rode lenticellen. Sappig, fijn zurig met weinig aroma. Na bewaring ook als handappel geschikt. Zeer gezonde boom die op bijna elke grond en op elke standplaats groeit. Plukrijp september, gebruikstijd oktober – januari. Plantadvies: ++

Schellinkhouter

Goede handappel, gevonden in het Noord-Hollandse Schellinkhout, die volgens het Handboek van de Fruitteelt van Prof. Sprenger uit de dertigerjaren van de vorige eeuw ook in Groningen goed voldeed. Zeer fraaie grote tot matige grote vrucht, bleekgeel met rode strepen, onregelmatig van vorm. Wit sappig vruchtvleesvlees, lichtzuur met aangenaam aroma, dat aan Princesse Noble doet denken. Gezond en vruchtbaar. Consumptietijd oktober - november. Plantadvies: +

Schone van Iephof

Handappel. In 1943 door Anne Bosgra (kwekerij Bosgra te Bergum) gekweekt. Een grote, wat hoekige langwerpige appel. Zeer variabel van vorm, grootte en kleur. Kan fraai paarsrood worden. Knappend sappige appel, prima van smaak. Voldoet op alle grondsoorten en voor alle doeleinden geschikt. Uit de teelt verdwenen omdat haar productiviteit indertijd te laag bleek. Goede appel voor de particulier. Plukrijp vanaf oktober (afhankelijk van de standplaats), 4 tot 6 weken bewaarbaar, in de koeling veel langer. Plantadvies: ++

Schöner von Nordhausen

In 1892 als zaailing gevonden en door kweker Kaiser in Nordhausen (D) in de handel gebracht. Zeer fraaie middelgrote tot grote vrucht, groen tot bleek groengeel met rode tot lichtpurperen blos. Lekkere hand- en moesappel. Wit vruchtvlees dat sappig en zoetzuur is. Vraagt voedselrijke niet te droge grond en een open koele standplaats. Plukrijp oktober, consumptierijp januari – april. Plantadvies: ++

Signe Tillisch

Deense handappel, als zaailing gevonden door Tillisch in Bjerre bij Horssens op Jutland. Zeer grote tot middelgrote vrucht. Bijzonder fraaie vrucht. Breedrond en hoekig, geel tot oranjegeel met lichte rode vlekken. Het vruchtvlees is fijn en sappig, wat zacht, zoet met wat mild zuur, harmonisch, fijn aroma. Vraagt voedselrijke luchtige grond en open standplaats, anders kankergevoelig. De boom draagt laat. Plukrijp september, consumptierijp tot oktober. Plantadvies: +

Sterappel

Bekende handappel. De herkomst ligt in de driehoek Maastricht - Luik - St. Truiden. Dateert van vóór 1830. Werd ook in het noorden vaak aangeplant. Af en toe vinden we nog een grote oude en gezonde boom. Middelgrote vrucht. Na rijping bijzonder fraaie donkerrode vruchten met witte lenticellen, die de appel het uiterlijk van een vrucht met sterretjes geeft. Bij het dwars doorsnijden vormt de tekening van het klokhuis een fraaie rode ster. Uitsluitend op hoogstam te telen en de boom wordt laat vruchtbaar. Het fraaie uiterlijk wordt pas na een speciale arbeidsintensieve rijpingsprocedure bereikt (op stro uitspreiden en regelmatig keren om de vruchten mooi te laten kleuren). Dit en de late vruchtbaarheid zijn de voornaamste reden waarom de sterappel, ondanks haar populariteit bij het grote publiek, uit de handelsteelt is verdwenen. Plukrijp oktober, consumptierijp tot de kerst. Plantadvies: -/+

Swaanappel

Zeer oude en vrijwel verdwenen moesappel, al in 1758 door Johann Hermann Knoop beschreven, waarvan in het Groningse Westerkwartier nog enkele bomen zijn aangetroffen. Grote egaal geelgroene vruchten, met een grijs waas. Merkwaardige slank gevormde vrucht die buikig van boven is. Scherp zuur. Forse gezonde en productieve boom. Pluk- en gebruikstijd september - oktober. Plant-advies: -/+

Transparente de Croncels.

Hand- en moesappel. In Noord-Groningen ook Memsappel genoemd. Oude Franse hand- en moesappel, die in 1869 door kwekerij Baltet in Croncels bij Troyes in de handel is gebracht. Grote tot zeer grote vrucht, geel tot licht oranje met typische grote lichte lenticellen. Vruchtvlees gelig, sappig en zacht zuur. De vruchten worden gemakkelijk beurs. Vraagt goede luchtige grond anders nogal kankergevoelig. Rijp in september en kort bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Valkappel

Handappel. Streekras dat tussen 1910 en 1920 rondom Loppersum werd aangeplant en van daaruit breed is verspreid in Groningen en in Noord-Drenthe. Daar komt deze buitengewoon fraaie appel regelmatig voor. Warm geel met karmijnrode strepen. Middelgrote, smakelijke zoetzure vrucht. Zeer gezonde, vrij grote boom. Bomen van meer dan 80 jaar zijn geen uitzondering. Geschikt voor alle gronden, alleen op veengrond wat kankergevoelig. Laat vruchtbaar maar is dan ook zeer productief. Aantrekkelijk ras voor de liefhebber. Consumptierijp september - oktober. Plantadvies: ++

Vlaamse Schijveling)

(Court Pendu d'Eté) Potappel die ook goed als handappel kan dienen. "Vlaamse" heeft waarschijnlijk niets met Vlaams van doen maar is een verbastering van "gevlamde". Werd vroeger als één van de beste droogappels beschouwd. Geelgroene vrucht met kleine grauwe puntjes, aan de zonkant rood gevlamd. Middelgrote, platte en brede vrucht, aan een zijde wat dikker. Blijft meestal wat klein. Sappig, zacht zuur met weinig aroma. Snel melig. Boom groeit sterk en wordt plat bolvormig. Kankergevoelig. Naast de zure is er een zoete variëteit. September – oktober. Plantadvies: -/+

Veendammer Glorie

Goed smakende handappel. Rond 1930 door boomkweker Kuiper uit Winschoten gekweekt uit een kruising tussen Bramley's Seedling en Groninger Kroon. Grote tot zeer grote wat conisch gevormde grote gele vrucht met fraaie rood gestreepte blos. Enigszins tere schil, waardoor de vrucht snel beschadigd raakt, wat de vrucht voor de handel minder geschikt maakte. Boom groeit aanvankelijk sterk en wordt een middelgrote, fraai gevormde boom. Goed te telen op zand en veengrond, maar dan wat kanker- en schurftgevoelig. Weinig kankergevoelig, niet schurft-, maar wel stipgevoelig. Plukrijp in oktober, consumptierijp tot in januari. Plantadvies: ++

Willem III

Handappel. Streekras, rond 1930 door Luide Mulder, een onderwijzer te Midwolde (Oldambt) gevonden Waarschijnlijk een zaailing van de Princesse Noble, omdat deze daarmee veel overeenkomsten heeft. De vrucht is groter, de kleur is wat roder en de boom groeit sterker. Consumptierijp oktober – december. Plantadvies: +

Winschoter Glorie

Zoete handappel. Is vóór 1940 in de omgeving van Winschoten gevonden. De tuinbouwconsulent Krabbe vermeldt overigens al in 1911 een regionale appel met deze naam in het Oldambt. Volgens de overlevering is het ras gevonden op een doorgeschoten onderstam op één van de vele boomkwekerijen rondom Winschoten. Middelgrote vrucht, geel met enige rode strepen. De smaak is aangenaam zoet met een mild zuur. Nauwelijks te onderscheiden van de Zoete Veger, maar de Winschoter heeft een blos en een zweempje zuur. De boom groeit goed en wordt groot. Weinig ziektegevoelig, geschikt voor elke grondsoort. Consumptierijp september, slechts enkele weken te bewaren. Plantadvies. -/+

Yellow Transparente

(Oogstappel). De officiële internationale namen zijn overigens *White Transparent* of *Transparente Blanche*. De naam Transparente Jaune komt alleen in Nederland voor. De vroegste handappel. Zeer oud ras, waarschijnlijk afkomstig uit de Baltische staten. In het verleden in het noorden veel aangeplant. Middelgroot, bleekgroen, bij rijpheid lichtgeel tot bijna wit. Handappel van behoorlijke kwaliteit, maar er zijn tegenwoordig beter smakende moderne vroege rassen beschikbaar. Bij oude bomen loopt de smaak sterk terug. Op de meeste gronden vatbaar voor kanker, schurft en bladluizen en moet daarom ontraden worden. Wel is ze vroeg vruchtbaar en blijft de boom vrij klein en smal. Deed als bestuiver goede diensten in boomgaarden. Doorplukken verdient aanbeveling. Pluk- en consumptietijd augustus. Plantadvies: -/+

Zigeunerin

Moesappel, die als handappel alleen lekker is als ze direct van de boom gegeten wordt. Heel geschikt als "showappel". Grote, prachtige vrucht, licht groen, aan de zonzijde rood gevlekt en gestreept en .soms met een geheel karmijn rode blos. Werd vroeger, evenals de Yellow Transparent, door haar steile groei en vroege vruchtbaarheid veel aangeplant. Regelmatige drager met goed gekleurde vruchten. Matige kwaliteit "geringe kwaliteit in een mooi jasje". Enigszins gevoelig voor kanker en zaagwesp. Schurftvrij. Pluk- en gebruikstijd eerste helft september. Plantadvies: -/+

Zoete Aagt

Potappel. De "Aagten" vormen een groep zeer oude appels, zoals de Blanke, Rode, Zoete en Enkhuizer. Meestal wordt de kwalitatief minste, de Zoete Aagt, aangetroffen. Aagten zijn middelgrote, enigszins langwerpige, scheve en kantige appels, die bij rijping strogeel zijn met rozerode strepen. De Zomeraagt is met een wit waas bedekt, de Zoete Aagt niet. Het vlees van de laatste is zachter en zoet. De boom groeit goed, is zeer gezond en werd daarom wel als onderstam voor andere rassen gebruikt. Overigens beschrijft Knoop een andere Zoete Aagt, die ook Kroonsappel wordt genoemd. Pluk en gebruikstijd september – oktober. Plantadvies: -/+

Zoete Bloemée

Ook wel Bloemzoete genoemd. Oude Nederlandse potappel, ook als hand- en droogappel geschikt. Komt in het Noorden regelmatig in oude boomgaarden voor. Klein tot middelgroot, geel met roodgestreepte blos. Vruchtvlees is aangenaam zoet en vrij zacht en daardoor moeilijk te vervoeren. Boom en vrucht goed gezond. Voldoet op elke grond. Kan grote oogsten geven. Er zijn meerdere "Bloemzoeten". Zoete-, Herfst-, Winter- en Witte Bloemzoete. De Herfst-bloemzoete komt het meest voor en wordt ook wel "Kandijzoetje" genoemd. De bomen en vruchten van al deze rassen lijken op elkaar, maar de rijpingstijd verschilt. De boom kan bijzonder oud worden. Zelfbestuivend. Plukrijp eind september, gebruikstijd oktober - december. Plantadvies: +

Zoete Campagner (Blauswitte, Blauwwitte)

Zeer oud Nederlands ras. "Campagne" is een oude term voor "in de handel brengen". Prima potappel. Ook wel "*Blauwzoete*" genoemd. Matig groot tot klein. Mooie dofrode vrucht. Kwam algemeen voor in Nederland, in Friesland meer geteeld dan in Groningen en Drenthe. Gezonde boom met een mooie bolvormige kroon. Stelt geen bijzondere eisen aan de grond. Ook geschikt voor aanplant op venige gronden en op plaatsen vlak aan zee. Beurtjaar gevoelig. Plukrijp in de loop van november. Zeer lang bewaarbare appel (tot in maart) Plantadvies -/+

Zoete Ermgaard

Zeer oude Nederlandse soort. Algemene voorkomend in Nederland. In Friesland meer geteeld dan in Groningen en Drenthe. In het Noorden ook wel "*Grijze Kraai*" genoemd. Goede zoete kookappel, na rijping ook als handappel geschikt. Klein tot middelgroot. licht groen met veel rood tot donker paarsrood. Zeer gezonde boom, geschikt voor alle grondsoorten. De appel hangt stormvast aan de boom. Beurtjaargevoelig. De boom wordt te groot voor de meeste moestuinen. Plukrijp oktober, bewaarbaar tot april. Plantadvies -/+

Zoete Guldeling

Er is een Enkele en een Dubbele Zoete Guldeling. Zeer oude zoete appels, die incidenteel worden aangetroffen. Grote vruchten, langwerpige tot ronde, kantige appels. Fraai geel met zacht rode blos. Vrij vast, aangenaam zoet vruchtvlees. De Enkele is kleiner en minder zoet dan de Dubbele. De vruchten zijn lang te bewaren. Gezonde bomen, die goed dragen. Plukrijp november, gebruikstijd tot maart. Plantadvies -/+

Zoete Grauwe Reinette

Potappel. Ook wel Zoete Goudreinette genoemd. Herkomst onbekend en al genoemd in 1860. Ook wel "Kaneelzoetje" genoemd. Wordt incidenteel aangetroffen. Harde middelgrote appel met bruingele schil, het vruchtvlees is crèmekleurig. De boom groeit steil en wordt tamelijk groot. Uitstekende potappel (voor de hete bliksem). Vraagt diepe zware voedzame grond. Op veen houdende grond en bij hoog grondwaterstand erg kankergevoelig. Plukrijp november, zeer lang (tot maart en vaak langer) bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Zoete Kroon = Zoete Winterkroon

Ook Zoete Winterkroon genoemd. Zoete hand- en potappel. Rond 1870 door S.H. Brouwer te Noordbroek gevonden in de tuin van mevrouw van der Molen -Stelmaker en evenals de Groninger Kroon genoemd naar zijn echtgenote Jantje Kroon. De meest geteelde en beste zoete appel in het Noorden. Middelgrote platronde vrucht, fraai glimmend rood met donkerrode strepen. Aromatisch zoet van smaak. Opvallend is, dat na een warme zomer, het klokhuis vaak glazig en nat is. Tamelijk goed te bewaren, vooral de middelgrote vruchten. Dichte groei, vaak kleine vruchten en beurtjaren, vooral bij oudere bomen, waardoor dunnen en snoeien regelmatig nodig is. Buitengewoon gezonde boom: geen kanker, weinig schurft en enigszins gevoelig voor spint en wants. Zelfbestuivend. Pluktijd eind september, gebruikstijd tot februari. Plantadvies: ++.

Opm. Ook Knoop noemt een Zoete Kroon of Zoete Kroonsappel. Dit is een even fraaie soort, die meer langwerpig is en vroeger rijpt. Hiervan zijn enkel bomen gevonden.

Zoete Pippeling.

Zoete hand- en potappel, ook zeer geschikt om te drogen. Ook wel *Tuinzoete* genoemd. Zeer oude Nederlandse soort, rond 1950 nog van betekenis voor de handelsteelt in Groningen en Drenthe. Wordt vaak verward met de Zoete van den Bent. Middelgrote, ronde vrucht, lichtgroen tot oranje geel met oranjerode lenticellen en blos. Is wat geler dan de Zoete van de Bent. De schil is vaak wat ruwer. Stevige en zeer zoete appel, die zowel als handappel en als potappel geschikt is. Matig sterke groeier, die breed uitgroeit. Gezonde boom: weinig vatbaar voor kanker en schurft. Regelmatige drager. Pluktijd begin oktober, gebruikstijd tot december. . Plantadvies: +

Zoete Roemeling.

Vroege potappel. Nederlandse appel, die al in 1912 in catalogi werd genoemd. Middelgrote zoete appel. Platrond van vorm. Groengeel tot strogeel van kleur met zeer veel lenticellen. Goed van smaak. Was een productief ras. Vormt een grote gezonde boom, die vroeg en overvloedig draagt. Pluk en gebruikstijd september - oktober. Plantadvies: -/+

Zoete van den Bent

Benderzoet. Binderzoet. Zeer oude zoete appel. Middelgrote vrucht, groen tot geel met oranjerode blos. Wordt vaak verward met de Zoete Pippeling. Blijft wat groener dan de Zoete Pippeling. De schil is vaak wat ruw. Stevige en zeer zoete appel, die zowel als handappel en als potappel geschikt is. Matig sterke groeier, die breed uit groeit. Gezonde boom: weinig vatbaar voor kanker en schurft. Regelmatige drager. Pluktijd half oktober, gebruikstijd tot januari. Plantadvies: +

Zoete Veen

Ook wel Zoet Veentje of Veentjes genoemd. Zeer oude soort. Kleine platronde zoete potappel. Rood tot bruinrode blos en veel roest. Vast vruchtvlees. Gebruikstijd november – februari. Plantadvies: -/+

Zoete Veger.

Pot- en zoete handappel. Vroeger bekend in het Zuidelijk Westerkwartier van Groningen en de Friesche wouden, nu heel zeldzaam geworden. Lijkt zeer veel op de Winschoter Glorie (eveneens vroeg) en enigszins op de Reinette van Ekenstein (zoet-zuur). De fraaie vruchten zien er uit als die van de Reinette van Ekenstein, lichtgeel met licht rode blos, maar zijn wat platter. De smaak is zoet met een aangenaam aroma. Tamelijk lange dunne steel. Gezonde boom, die wat gevoelig voor topkanker is. Liefhebbersoort. Plukrijp september, enkele maanden te bewaren. Plantadvies: -/+

Zijden Hempje (Zomer-, Herfst-, Winter-).

Zeer oude handappel en fraaie tentoonstellingsappel. Sporadisch te vinden. De naam verwijst naar het fraaie bedauwde uiterlijk van de vrucht. Alle drie types zijn klein tot middelgroot, regelmatig conisch van vorm, aanvankelijk groen, bij rijping verkleurend tot bijna wit met rode streepjes aan de zonkant. Zeer gladde schil. Geel fijn zacht vruchtvlees, zacht zuur, aromatisch en heerlijk van smaak. Zelfs gekneusde vruchten kunnen bewaard worden; er komen geen rotte plekken, maar de beurse plekken verkurken.

Ze verschillen vooral in rijpingstijd en bewaarbaarheid.

Het *Zomer Zijdenhempje*, ook wel 'Streepkesappel' genoemd, is rijp in augustus en kort bewaarbaar. Dit ras is waarschijnlijk de Couleur de Chair, een Franse appel, die door J.H. Knoop als identiek met Cousinot d'Eté, syn. Somer-Kroon wordt gezien.

Het *Herfst Zijdenhempje* is wat groter. 'Een der fijnste, zo niet de fijnste tafelappel', volgens een publicatie uit 1876. Gebruikstijd begin oktober tot januari. Van dit type staat een negental bomen bij de Menkemaborg in Uithuizen.

Het Winterzijdenhempje of Wit Zijdenhempje is lichter gekleurd. Deze is plukrijp november tot december en tot maart bewaarbaar.

De bomen van alle drie types zijn steile groeiers, zijn middelgroot tot groot en gezond en dragen rijk. Ze voldoen op de meeste grondsoorten, behalve op nat veen (kankergevoelig). De voorkeur heeft kalkrijke klei en kalirijke grond. Het zijn karakteristieke rassen voor de boerenboomgaard. Plantadvies: +

APPELDOORSNEDES

Ananasreinette

Beauty of Bath

Boerma appel

Brabantse Bellefleur

Dubbele Bellefleur

Blenheim Orange

Bramley Seedling

Cox d'Orange Pippin

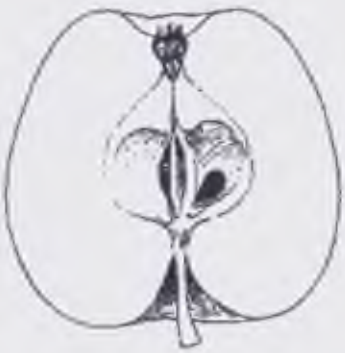
Dokkumer Nije

Early Victoria

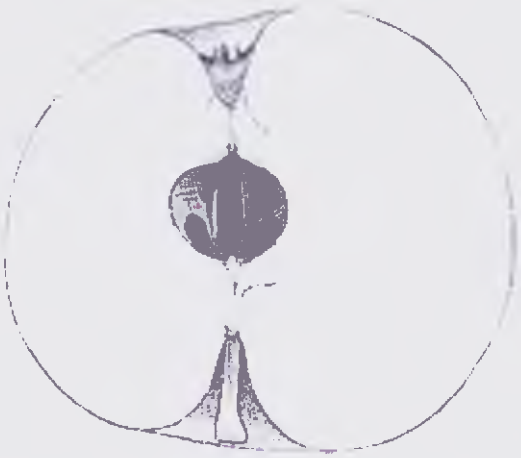
Drentse Bellefleur

Engelse Winter Goud Pearmain

Glorie van Holland

Goudreinette

Gravensteiner

Groninger Kroon

Honingzoetje

James Grieve

Keswick Codlin

Lemoen

Lombarts Calville

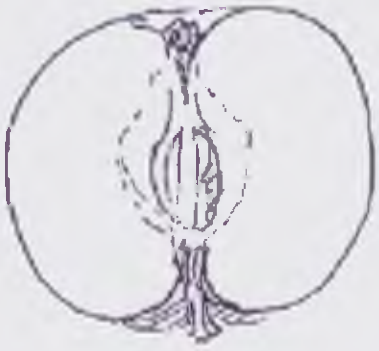
Lunterse Pippeling

Manks Codlin

Notaris

Oranje Reinette

Oranje Reinette van Pomona

Paradijs (Drentse)

Perzikrode Zomerappel

Present van Engeland

Princesse Noble

Queen

Reinette van Ekenstein

Afbeeldingen Appel

Ananasreinette

Anna Boelens

Beauty of Bath

Boerma appel

Brabantse Bellefleur

Bramley Seedling

Cox d'Orange

Doeke Martens

Drentse Bellefleur

Drentse Paradijs

Dubbele Zure Paradijs

Early Victoria

Eng. Winter Gold Pearmain

Glorie van Holland

Golden Delicious

Goudreinette

Guldeling (Groene)

Groninger Kroon

Groninger Pippeling

Jacques Lebel

James Grieve

Jonathan

Judine

Keswick Codlin

Lemoen

Lunterse Pippeling

Lombarts Calville

Mank's Codlin

May Queen

Noorderkroon

Notaris

Oranje Reinette

Perzikrode Zomerappel

Present van Engeland

Princesse Noble

Queen

Reinette van Ekenstein

Rode Tulpappel

Rode Pippeling

Royal Jubilee

Schellinkhouter

Schone van Iephof

Schäner von Nordhausen

Signe Tillisch

Sterappel

Swaan

Transparente de Croncels

Valkappel

Veendammer Glorie

Vlaamse Schijveling

Willem III

Winschoter Glorie

Yellow Transparente

Zigeunerin

Zoete Aagt (Zuiver Aagt)

Zoete Bloemee

Zoete Campagne

Zoete Ermgaard

Zoete Grauwe Reinette

Zoete Kroon

Zoete Kroon (Knoop

Zoete Pippeling

Zoete Roemeling

Zoet Veentje

Zoete van den Bent

Zoete Veger

Zijdenhemdje

Afbeeldingen Peren

Beurré Clairgeau

Beurré Hardy

Beurré de Mérode

Beurré Giffard

Bonne Louise d'Avranches

Clapp's Favorite

Comtesse de Paris

Conference

Dirkjespeer

Goudbal

Emile d'Heyst

Franse Wijnpeer

Jut

Kruidenierspeer

Legipont

Maagdenpeer

Noord-Hollandse Suikerpeer

Nouveau Poiteau

Précoce de Trévoux

Triomphe de Vienne

Williams Bon Chrétien

Trosjespeer

Zwijndrechtse Wijnpeer

Afbeeldingen Stoofperen

Brederode

Gieser Wildeman

Kampervenus

Kleipeer

De twee types

Pondspeer

Provisiepeer

Spiegelpeer

St Remy

Winterlouwtje

Winterrietpeer

Afbeeldingen Pruimen

Czar

Dubbele Boerenwitte

Early Laxton

Early Rivers

Italiaanse Kwets

Hongaarse Kwets

Monsieur Hâtif

Mirabelle de Nancy

Opal

Reine Claude d Althann

Reine Claude d'Oullins

Reine Claude Verte

Wichters

Reine Victoria

Rode Eierpruim

Rode Tulp

Royal Jubilee

Schellinkhouter

Sterappel

Transparente de Croncels

Veendammer Glorie

Swaanappel

Winschoter Glorie

Yellow Transparente

Zigeuneln

Zoete Aapt

Zoete Bloemée

Zoete Campagner

Zoete Ermgaarde

Zoete Grauwe Reinette

Zoete Paradijs

Zoete Roemeling

Zoete Vegel

HANDPEREN

Bergamotte

Verzamelnaam van vaak zeer oude appelvormige (plat-ronde) peren, o.a Zomerbergamot, Herfstbergamot, Winterbergamot (kortstelige en langstelige) en vele andere, waarvan ook enkele in het Noorden nog voor komen.

Beurré Clairgeau

Franse handpeer, in 1848 door Pierre Clairgeau in Nantes gewonnen. In onrijpe toestand ook een prima stoofpeer. Middelgrote tot grote fraaie peer. Zeer variabel van vorm maar gewoonlijk wat buikig en scheef met een korte brede steel en vaak een 'vleesknobbel' bij de steel. Gladde, droge glanzende schil, geelgroen met bruinrode tot oranje blos en met veel kaneelbruine roestvlekken en lenticellen. Half smeltend, sappig, zoet met een typisch maar zwak aroma. De kwaliteit als handpeer valt soms tegen. In slechte zomers alleen als stoofpeer te gebruiken. Grof korrelig geelwit vruchtvlees, dat vaak wat stenig is. Zwak groeiende steile boom. Vruchten hangen niet windvast. Kan in de koeling lang bewaard worden. Plukrijp begin oktober, consumptierijp oktober – december. Plantadvies: +

Beurré Hardy.

Grote lekkere handpeer, rond 1820 door Bollet in Boulogne-sur-mer gekweekt. Middelgrote tot grote stompe kegelvormige roestbruine vrucht. Smeltend zacht, sappig, harmonisch zoetzuur en zeer aromatisch. Niet vroeg vruchtbaar, vooral op zaailing, wat indertijd als een bezwaar werd gezien. Vrij steile boom. De resultaten met dit ras waren in het noorden van het land bevredigend, al werd het weinig aangeplant. Matig gevoelig voor schurft, verder goed gezond. Geschikt voor alle grondsoorten. Als de vrucht hard is goed als stoofpeer te gebruiken, ze kleurt dan roze. Slechts kort bewaarbaar. Pluktijd eind september. consumptierijp tot eind oktober. Plantadvies: +

Beurré de Merode / Doyenné de Merode (Dubbele Flip)

Oude handpeer, in 1819 door van Mons naar Graaf Mérode van Westerloo vernoemd. Wordt regelmatig in oude boomgaarden in het noorden wordt aangetroffen. Grote robuuste vrucht, breed- stompkegelvormig, groen met veel roest. Smeltend, zeer sappig, zoet, ietsje rins en gekruid. Vrij grof vruchtvlees en soms wat matig van smaak. Zeer gezond en groeit goed op alle gronden. Op natte gronden treedt schurft op. Zeer vruchtbaar, maar beurtjaargevoelig. Vormt op latere leeftijd een grote boom. De peer wordt vaak te laat geplukt, beter is het om vruchten te plukken die nog net niet rijp zijn en deze enige tijd te bewaren. Plukrijp september, consumptierijp oktober. Plantadvies: +

Blanke Jut (Beurré Giffard)

Lange tijd werd verondersteld dat de Blanke Jut, die in het Noorden sporadisch wordt aangetroffen, noordelijke streekras is. De vrucht is echter als een oude Franse variëteit gedetermineerd: Beurré Giffard. De vrucht is middelgroot en lijkt op de Zwijndrechtse Wijnpeer, maar is wat breder, vroeger rijp en lichter (lichtgroen tot geelbruin) van kleur. Smeltend rinszoet en zeer sappig. Plukrijp augustus en kort bewaarbaar. Plantadvies: -/+

Bonne Louise d'Avranches.

Franse handpeer, in 1778 door Lonqueval op zijn landgoed te Avranches gevonden of gekweekt en naar zijn vrouw Louise genoemd. Een van de allerfijnste handperen. Ook zeer geschikt als stoofpeer en gebakspeer. De forse vrucht peervormig, geelgroen tot bruinrood. Vol smeltend, zeer sappig, harmonisch zoetzuur, zeer aromatisch. Kan in harde toestand als compote- of stoofpeer gebruikt worden en kleurt dan geel-wit. Op kwee-onderstam minder vatbaar voor ziekten. Vatbaar voor schurft, maar bij goede behandeling gezond te kweken. Vraagt een beschutte niet te droge standplaats. Draagt regelmatig. Werd vanwege de goede kwaliteit vroeger graag gekocht. Daarom werd de teelt, behalve op lichtere gronden en in minder goed geleide bedrijven, zonder voorbehoud aanbevolen. Voor bewaring vroegtijdig plukken. Is ook zeer geschikt voor een wat beschutte moestuin. Voor de handelsteelt te weinig productief gebleken. Plukrijp eind september, consumptierijp oktober. Plantadvies: ++

Clapp's Favorite.

Grote sappige handpeer. Vóór 1860 door Thaddeus Clapp in Dorchester (Massachusets, USA) gekweekt. Grote geelgroene lange peervormige vrucht. Matig tot sterke groeier met veel slap hangend hout. Bijna smeltend vruchtvlees, sappig, rond het klokhuis wat korrelig, zoet en iets rins, weinig aroma. Smaak kan zeer wisselend zijn. Kan in harde toestand als compote- of stoofpeer gebruikt worden, kleurt dan geelwit. Vatbaar voor schurft. Laat vruchtbaar, maar draagt op den duur goed en regelmatig en kan daarom hoge opbrengsten geven. Het duurt wel 15 jaar voordat een hoogstam gaat dragen Gevoelig voor aantasting door perenbloesemsnuitkever. Werd zowel door de handel als de consument zeer gewaardeerd. Kort houdbaar. Voorkleur voor kleigrond, is op zandgrond vaak smakeloos. Pluk- en consumptietijd eind augustus - begin september. Plantadvies: -

Comtesse de Paris.

Late handpeer, gekweekt eind 19e eeuw door William Fourcien uit Dreux (Dep. Eure-et-Loire). Middelgrote, bleekgroene roestige langwerpige vrucht. In een goede zomer smeltend tot half smeltend vruchtvlees, sappig, zoet, ietwat rins. Bij gebruik als stoofpeer kleurt de vrucht geelroze. Smaak stelt op ongeschikte standplaatsen en in koele zomers vaak teleur. Ook zijn de vruchten dan vaak stenig. Vooral bij een koude en natte herfst werd de vrucht niet goed rijp en was ze alleen als stoofpeer konden worden gebruikt. Kan zowel op zaailing als op kwee met tussenstam worden veredeld. Zeer gezond en gemakkelijk te telen. Vanwege de matige groei geschikt voor bovenbeplanting in moes- of bessentuin. Soms groeischeuren tegen de pluktijd. De peren op een warme plaats leggen tegen de gebruikstijd blijkt de rijping te bevorderen. Pluktijd eind oktober, gebruikstijd tot half januari. Plantadvies: +

Conference.

Goede handpeer, door kwekerij Rivers en zoon in Sawbridge (Engeland) vanaf 1884 gekweekt. Middelgrote helder-groene langwerpige vrucht met vooral aan de onderste helft veel roest. Vol smeltend, suikermeloenachtig vruchtvlees, zeer sappig en zoet, nauwelijks rins, kruidig. Kan in harde toestand als compote- of stoofpeer gebruikt worden, kleurt dan geelwit. Zwakke tot matige groeier. Kan zowel op zaailing als op kwee aangeplant op resp. 5-6, 3-4 meter afstand. Moet op minder vruchtbare gronden op zaailing onderstam staan. Groeit op alle gronden mits niet te droog of te nat. Schurftgevoelig, maar verder gezond en vanaf het begin vruchtbaar. Minder geschikt op hoogstam. Dient flink gedund ter worden. Pluktijd half oktober, gebruikstijd tot half november. Plantadvies: +

Dirkjespeer

(*Fondspeer*). Zeer oude Nederlandse hand- en keukenpeer voor de late zomer. Vrij goed van smaak. Beter als stoofpeer- dan als handpeer te gebruiken. Klein tot middelgroot. Brede, regelmatig gevormde vrucht. Afgestompt elliptisch van vorm. Stevige gladde schil, die van groen via matgeel tot citroengeel kleurt waarbij veel grijze stipjes vaag zichtbaar worden. Aan de zonzijde bruinrode vlammen met gele lenticellen en bij de kelk een beetje bruin roest. Vaak een geheel roodbruine blos. Open oog en een vrij korte stevige steel, die in een kleine diepe holte staat, omringd in ribben die niet op de vrucht door lopen. Wit grofkorrelig vruchtvlees, zoet en met een aangenaam rins aroma. De boom heeft een hoekig silhouet, wordt compact en tamelijk fors en heeft grote hout- en vruchtknoppen op de twijgen. Vrij kleine ovale blaadjes, met een lang puntje en matgroen van kleur. De boom draagt goed en groeit snel. Op klei en natte grond ziektegevoelig. De peren hangen windvast. Gebruikstijd augustus / begin september. Plantadvies: -/+

Doyenné du Comice

Oude Franse handpeer, die door velen als de lekkerste handpeer wordt beschouwd. In 1849 in de proeftuin te Angers (Fr) gewonnen. Middelgrote tot zeer grote, brede en buikige vrucht met korte steel. Groengeel met bruinrode blos. Fijncellig, stevig, zoet, smeltend vruchtvlees met heerlijk aroma. Middelsterke groeier. Hoog piramidale kruin. Enigszins schurftgevoelig. Vraagt goede grond en een beschutte standplaats. Plukrijp eind oktober, consumptierijp november. Plantadvies: +.

Durondeau (Beurré Durondeau, Tongeren).

Oude Belgische handpeer, als toevalszaailing in 1811 door bierbrouwer Durondeau in Tongeren gevonden. Middelgrote tot grote langwerpige, roodbruine peervormige vruchten. Het korte steeltje wordt door een vleesknobbel terzijde gedrukt. Crèmewit vruchtvlees, half smeltend, sappig, rins en aromatisch. Sterke schurftvrije soort. Draagt al snel en daarna regelmatig. Eind september – oktober. Plantadvies: +

Emile d'Heyst

Lekkere sappige Belgische handpeer, teelt van majoor d'Esperen uit 1847. Lange eivormige vrucht, donkergroen en roestig. Smeltend, zeer sappig, fris zoet met licht rinse smaak en aangenaam zacht aroma. Matig tot sterke, tamelijk steile groeier. Vruchtbare peer, die in het noorden, waar hij ruim was aangeplant, behoorlijke resultaten gaf. Kwaliteit bleek vaak matig, enige tijd bewaarbaar. Op goede grond een gezonde boom. Pluktijd eind oktober - begin november. Bij het oogsten de vruchten op de steelknobbel afbreken omdat deze anders snel uitdrogen. Vruchten hangen windvast. Late herfstpeer. Gebruikstijd tot eind november. Kan in de koeling lang bewaard worden. Plantadvies. +

Franse Wijnpeer

Sappige zoete, aromatische handpeer. Smaak valt echter meestal tegen. Middelgrote, vrij egaal roestbruin gekleurd, matig groot en langwerpig. Kenmerkend is de lange gekromde steel. Gezonde boom, die op elke grond groeit. De vrucht is kort houdbaar en al snel buikziek. De smaak haalt het niet bij de Juttepeer, maar de Franse Wijnpeer werd door malafide handelaren vaak als Juttepeer verkocht en werd daarom door fruittelers veel aangeplant. Rijp- en gebruikstijd half september - oktober. Plantadvies: -

Goudbal

Fraaie, ronde zomerhandpeer. Typisch streekras in de noordelijke provincies. De middelgrote vrucht is bergamotachtig tot breed peervormig. De bijna ronde peer heeft een ondiep oog en een zeer korte steel, gladde schil, witachtig groen met zachte rode blos. Bij rijping wordt ze prachtig egaal lichtgeel van kleur met lichte grijsbruine stipjes. Soms wat rozepaarse vlekjes. Om de steel wat roest. Bij de steel een knobbeltje, waarop ze vaak als op een kussentje rust. Moet eigenlijk als de peer begint te kleuren direct van de boom gegeten worden. Aangenaam rinse smaak. Als ze fraai gekleurd is, is ze vaak al melig. Onrijpe vruchten zijn prima geschikt als stoofpeer. De boom groeit sterk en draagt flink. Komt van oudsher in het Noorden voor. Vermeld is dat bij de bouw van koloniehuisjes in het Fries-Gronings veengebied aan het eind van de vorige eeuw een Goudbal voor het huis werd geplant. De peer is eind augustus rijp en slechts kort houdbaar. Plantadvies: -/+

Groninger Juttepeer

Handpeer. In 1928 als zaailing van de Beurré Beucke te Leermens gevonden. Was sinds 1940 enige tijd voor onderzoek op de proeftuin te Noordbroek. Lijkt wat op de Hertogin Elza. Smaakt en rijpt als de Juttepeer. Sterke groeier. Draagt pas laat. Pluk- en gebruikstijd augustus. Schijnt helaas verdwenen

Jut of Juttepeer

Een zeer oude - waarschijnlijk Nederlandse - handpeer. Werd al in de Middeleeuwen vermeld. Er zijn selecties als de Dubbele Jut en de Koningsjut in omloop geweest. De Jut is al vele eeuwen in ons land een gewilde late zomerpeer. De peren zijn middelgroot tot klein met een dikke taaie schil, grauwgroen, later geelgroen, en roestig. Ze zien er wat onooglijk uit: klein en grauw, maar het vruchtvlees is heerlijk smeltend sappig, wat korrelig en zeer aromatisch zuurzoet. Kan in harde toestand goed als stoofpeer gebruikt worden, kleurt dan roze. Prachtige, grote boom. De boom groeit traag maar gestaag tot een grote boom met een brede piramidale kroon met uitstekende takken. Kan goed tegen strenge vorst, is zeer productief en kan heel oud worden. Voldoet ook op een ruwe standplaats. Op een ongunstige standplaats kunnen de vruchten wat stenig worden, op droge grond blijven de vruchten te klein. Laat vruchtbaar. Het ras is verdwenen vanwege het onaanzienlijk uiterlijk van de overigens heerlijke peertjes. Ook de gevoeligheid voor beurtjaren en voor schurft en ook de slechte bewaarbaarheid van de vruchten droegen aan haar verdwijnen in de handelsteelt bij. Een vroege handpeer (september) die kort houdbaar is Plantadvies: ++

Kruidenierspeer (Oomskinderpeer)

Zeer vroege smakelijke handpeer, waarschijnlijk afkomstig uit Zuid-Holland. Verspreid door familie Kruidenier, vandaar de naam. Zeer oude Nederlandse peer. Kwam in Friesland meer voor dan in Groningen en Drenthe. Werd in de rassenlijsten van 1934 en 1936 voor Groningen aanbevolen. Middelgrote brede geelgroene vrucht, bijna een bergamotte vorm. Sappig, zoet, weinig aromatisch en snel melig. Kan in harde toestand als stoofpeer gebruikt worden. Forse boom. Kan op alle gronden aangeplant worden, maar geeft de voorkeur aan kleigrond. Uit de teelt verdwenen vanwege de late en slechte vruchtbaarheid en geringe productiviteit. Gebruikstijd augustus. Plantadvies: +

Legipont

Franse handpeer, die rond 1800 als toevalszaailing door Martin Legipont in Charneux (nabij Luik) is gevonden. Onder meerdere namen bekend (m.n. *Fondante de Charneux*). Wordt regelmatig aangetroffen. Middelgrote handpeer, waarvan de smaak vaak teleurstelt. Groen, peervormig, met aan de zonzijde een lichte oranje blos, gladde schil, boterzacht, zeer sappig, krachtig zoet, ietsje rins en zoet, op koele standplaatsen half smeltend. Kan in harde toestand als compote - of stoofpeer gebruikt worden, kleurt dan licht geel. Matig sterke, steile groeier met een zeer sterke harttak, kan zowel op zaailing als op kwee veredeld worden. Vatbaar voor schurft. Gezien haar groeiwijze is een flinke en regelmatige terugsnoei in de jeugdjaren nodig. Aanvankelijke weinig, later regelmatig vruchtbaar. De ervaringen in het noorden met dit ras waren gunstig. Vraagt warme standplaats, geschikt op zand en klei. Slecht bewaarbaar. Pluktijd begin oktober, gebruikstijd tot half november. Plantadvies: +

Maagdenpeer

Oude Nederlandse handpeer. Kwam in Friesland meer voor dan in Groningen en Drenthe. Er is een blanke variëteit die vroeger minder geld opbracht en een later rijpende, die in Amsterdam ook wel "Henegouwer" werd genoemd. Middelgroot, licht roestbruin met lenticellen. Aan de schaduwzijde wat geel. Zoet en sappig, maar wat grof en vaak stenig, vooral op mindere gronden. Op het juiste moment geplukt wel lekker, maar snel buikziek. Kan in harde toestand als compote- of stoofpeer gebruikt worden. Slecht vervoerbaar. Brede boom, die weinig vertakt. Plukrijp september - oktober. Plantadvies: -/+`

Nouveau Poiteau.

Een vaak wat matig smakende Belgische handpeer, gekweekt door van Mons en die dateert uit 1827. In Groningen vroeger ook wel "Snotpeer" genoemd. Wordt nog regelmatig aangetroffen. Middelgroot, buikig peervormig, dofgroen met veel roest, soms een blos. Op een goede warme standplaats is de peer smeltend, zeer sappig, zoet en fijn zurig, op mindere standplaatsen flauw zoet. Weinig aroma. Matige en steile groeier. Goed gezond en enigszins gevoelig voor schurft. Geregeld vruchtbaar. Bezat weinig handelswaarde, omdat de vruchten geen kleur hadden, spoedig zacht en buikziek werden en de smaak vaak matig was. Pluktijd en gebruikstijd eind oktober tot begin november. Plantadvies: -/+

Noord-Hollandse Suikerpeer

Zeer vroege zomerhandpeer. Ook wel Dubbele Franse suikerpeer genoemd, in het Noorden vaak Koningspeer of Suikerpeer genoemd,. Wordt vaak als forse boom aangetroffen. Tamelijk kleine tot middelgrote, buikige peer, hardgroen tot geelgroen met wat rood. De smaak is niet bijzonder. Vrij droog en grof zoet vruchtvlees, vaak stenig. Vroege peer die slecht bewaard kan worden. Groen geplukt is ze ook een goede stoofpeer. Vormt grote steile boom met zware stugge takken, die weinig vertakken. Zeer gezond. Indertijd verdrongen door de Clapp's Favorite. Pluk en gebruikstijd begin augustus. Plantadvies: +

Précoce de Trévoux.

Vroege handpeer, gevonden door Treyve in Trévoux bij Lyon en verspreid vanaf 1862. Middelgroot, lichtgroen, zeer variabel van vorm met een forse steel, bij rijpheid geelgroen met aan de zonzijde een rode blos. Goede smaak: sappig, fris en fijn rins. Niet stenig. Kan in harde toestand als compote- of stoofpeer gebruikt worden, kleurt dan wit. Wordt incidenteel nog aangetroffen. Matig sterke groeier. Ervaringen op kwee zijn gunstiger dan op zaailing. Zeer vatbaar voor schurft, niet alleen de vrucht maar ook op het hout en daarnaast gevoelig voor topkanker. Regelmatige drager en vanaf het begin vruchtbaar. Eén der vroegst rijpende peren. Kan in de koeling enige tijd bewaard worden. Verdrongen door Supertrévoux, een grotere mutant. Begin september, groen plukken. Plantadvies: -

Triomphe de Vienne

Goed smakende Franse handpeer, door Jean Collaud bij Montignon gevonden en vanaf 1874 in de handel gebracht. Bekende peer die vroeger vaak is aangeplant. Grote bronskleurige grote vruchten. Smeltend, sappig en zoet, ietsje rins, maar de smaak kan nogal uiteenlopen. Kan in harde toestand als compote- of stoofpeer gebruikt worden, kleurt dan wit-rose. Matige tot zwakke tamelijk steil groeiende boom. Zeer vatbaar voor perevuur. Matig schurftgevoelig. Vruchtbaarheid kan nogal willekeurig sterk wisselen, maar als de eenmaal boom draagt, geeft deze een hoge opbrengst. Gemakkelijk in cultuur, wel wordt de vrucht gauw beurs. Aanbevolen op warme zandgronden, omdat de vruchtbaarheid daar doorgaans goed is gebleken. Pluktijd en gebruikstijd half / eind september. Niet te vroeg plukken! Plantadvies: +

Trosjespeer

Oud handpeertje, die beter in harde toestand als stoofpeertje gebruikt kan worden. Zeldzaam streekras uit Groningen en Drenthe. Kwam elders in Nederland nauwelijks voor. De kleine heerlijk smakende en sappige peertjes groeien in groepjes bij elkaar, vandaar de naam. Ze zijn klein en groen, als ze geel kleuren zijn ze melig. Bij het stoven kleuren ze mooi rood. Gezonde groeier. Half augustus – begin september. Plantadvies:-/+

Williams

(Bon Chrétien Williams, Bartlett en vele andere). Vóór 1770 in Aldermaston, Berkshire (Eng) gevonden. Wereldwijd de meest geteelde peer. Prima handpeer, inmaak- en stoofpeer. Stompe middelgrote, geelgroene vrucht, soms met een licht blos en strepen. Hier en daar wat roest. Geelwit, fijn, sappig, zoetzuur en typerend aromatisch vruchtvlees. Draagt vroeg, rijk en regelmatig. Voor topkwaliteit is een zwakke onderstam nodig. Schurftgevoelig en slechts kort bewaarbaar. Begin september, slechts enkele weken houdbaar. Tijdig plukken: niet geel aan de boom laten worden. Plantadvies: -/+

Zwijndrechtse Wijnpeer

Heerlijk zoete en sappige handpeer. Waarschijnlijk een oude inheemse peer, oorspronkelijk uit Zuidwest Nederland afkomstig. Wordt ook in het Noorden regelmatig aangetroffen. Groengele tamelijk kleine vruchten. Gezonde groei en regelmatig vruchtbaar. Gemakkelijk in cultuur. De vrucht blijft klein en bij oudere bomen spoedig te klein, waardoor dunnen nodig zal zijn. Bewaarbaarheid zeer matig. Wordt zeer gauw beurs. Uit de handelsteelt verdwenen vanwege de te kleine vruchten en omdat deze snel buikziek en stenig zijn. Sterke, aanvankelijk steile, later meer uitgaande groeiwijze. Ongeschikt voor veredeling op kwee onderstam. Gezonde groei en regelmatig vruchtbaar. Gemakkelijk in cultuur. Pluktijd tweede helft van oktober, korte gebruikstijd tot eind november. Plantadvies: ++

STOOFPEREN

Brederode

Oude Nederlandse stoofpeer van het bergamottetype (appelvormig), die fraai rood kookt. We kennen de Zoete en de Zure Brederode. De Zoete Brederode werd ook wel Herfst Suikerijpeer genoemd. Tamelijk kleine ronde peer, groen met veel roest. De Zure Brederode heeft bij de steel een knobbeltje en is fraaier: meer blos op de vrucht. De Zoete Brederode smaakt echter het beste van de twee, wat rins en aromatisch, en is soms ook bruikbaar als handpeer. Het zijn beide forse groeiers, laat vruchtbaar, maar dan rijk dragend. Gezonde boom met een voorkeur voor zware klei, die zelfs op natte zware en slechte gronden goed gedijt. Pluknijk oktober. Gebruikstijd tot mei. Plantadvies: ++

Gieser Wildeman

Zeer gewaardeerde stoofpeer. Fijnproevers noemen het de lekkerste stoofpeer. Omstreeks 1850 door de Gies Wildeman nabij Giessendam (ZH) gewonnen. De vrucht is vaak nogal klein, geelbruin en slank. Matig sterke groeier. Geeft kleine gedrongen boom. Matig schurftgevoelig, maar gemakkelijk gezond te houden. Zeer vatbaar voor perenringworm (Agrillus sinuatis). Vruchtbaar, maar heeft soms last van beurtjaren. Kookt licht rood tot bruinrood af. Stelt hogere eisen aan de verzorging, vooral op natte gronden. Tot ver in de lente bewaarbaar. Plantadvies: -

Kampervenus

(Chat Brulée) Oude waarschijnlijk Nederlandse stoofpeer. Kwam in Groningen en Drenthe meer voor dan in Friesland. Boom groeit slecht en is tamelijk schurftgevoelig. De middelgrote vruchten zijn langwerpig flesvormig, geelgroen tot geel en lijken op die van de Gieser Wildeman, maar hebben meer kleur. De vrucht is groter en fraaier, maar de smaak is minder. Nogal smakeloos, matig zoet en weinig aromatisch. Mogelijk meer geschikt als siervrucht! Gebruikstijd november - maart. Kookt licht rood. Plantadvies: +

Kleipeer

Oude Nederlandse stoofpeer met vele streeknamen. Ook wel *Winterjan* genoemd, in Groningen *Mandjespeer*. Klein tot zeer kleine ronde roestige peertjes, die wel wat op kievitseitjes lijken, en in de zon geel verkleuren. Hard en korrelig vruchtvlees, fris zoet en zacht vlezig. Kookt licht rood tot rood. Vormt kleine boom met windvaste peren en is daarom ook geschikt als haagboom in boomgaarden. De vruchten blijven lang aan de boom hangen en kunnen dus laat geplukt worden. De boom is erg gevoelig voor aantasting door insecten (wantsen, perenringworm). Uit de handelsteelt verdwenen omdat de vruchten te klein waren en de kwaliteit van de Gieser Wildeman en de St. Rémy vaak beter was. Zeer geschikt voor aanplant in de particuliere tuin. Houdbaar tot maart. Plantadvies: -/+

Pondspeer (Harm Harkespeer)

Zeer oude Franse stoofpeer. Kwam in Friesland en Groningen meer voor dan in Drenthe. Is vooral in Groningen (daar Harm Harkespeer genoemd) vroeger veel aangeplant. De naam is ontleend aan de omvang van de vruchten die tot 500 gram zwaar kunnen worden. Het zijn keiharde grote tot zeer grote stoofperen, dikbuikig en met een stevige schil. Ze zijn groen van kleur met bruine puntjes, later wat gelig. Wit, sappig, tamelijk zoet en vrij grof vruchtvlees. Kookt gelig-rose tot licht rood. De boom is een sterke groeier met flinke uitstaande takken en kan heel oud worden. De boom is sterk en gezond, maar vraagt een beschutte standplaats om het afwaaien van de enorme vruchten te voorkomen. Ronde vruchten vertonen bij bewaring eerder rotting dan lange vruchten. Verdwenen omdat de kwaliteit, gezondheid en de houdbaarheid iets minder waren dan die van de St Rémy. Overigens komt er elders, o.a. in de Achterhoek, een nog groter type "Pondspeer" voor, de Catillac, Grand Monarque of Grand Mogul (Knoop 1758). Tot in april bewaarbaar. Plantadvies: +

St. Remy

(Bellissime d'Hiver). Bekende oude stoofpeer van Belgische oorsprong. Wordt vaak aangetroffen. Pas in de 20e eeuw in ons land populair geworden. Grote stompe groene tot groengele vruchten met een rode wang en veel met lenticellen. Vrij zoet en aromatisch. Stooft roze. Sterke groeier op zaailing. Aanvankelijk een slappe trage groeiwijze, wat na enkele jaren verbetert. Matig gevoelig voor schurft en soms voor kanker. Beschutte standplaats omdat de vruchten gemakkelijk af vallen. Geeft een regelmatige en hoge opbrengst. Geeft ook op zandgrond goede resultaten. Is tegenwoordig naast de Gieser Wildeman de belangrijkste stoofpeer en volop in de winkels verkrijgbaar, daarom hoeft aanplant niet gestimuleerd te worden. Pluktijd eind oktober - begin november, gebruikstijd tot in mei. Plantadvies: +

Provisiepeer

Mooie niet al te grote stoofpeer, gekweekt door de fa. G.A. van Rossum te Naarden. Dateert van 1916. Heeft ten onrechte weinig opgang gemaakt in Nederland. Tamelijk kleine tot middelgrote, grijsbruine tot bronskleurige peervormige vrucht. Korrelig tamelijk zoet en aromatisch vruchtvlees dat mooi rozerood kookt. Kleine boom. Goed gezond. Kan heel lang bewaard worden: Pluktijd oktober, gebruikstijd november tot maart Plantadvies: +

Spiegelpeer (Baron d'Hiver)

(*Baronpeer, Baron d'Hiver, Valse IJsbout, Rotneus*). Oude stoofpeer, waarschijnlijk van Groningse oorsprong. Na lange bewaring geschikt als handpeer. Wordt regelmatig in Noord-Nederland aangetroffen en dan vaak verward met de Gieser Wildemans. De peren zijn geelgroen met veel kleine lenticellen, aan de zonzijde bruin roest en met langere kelkbuis. Om de steel vaak wat zwarte roestplekken, van waaruit snel bederf kan ontstaan. Werd daarom ook wel rotneus genoemd. De vrucht lijkt op de Gieser, maar is wat groter. Kookt minder goed rood en smaakt wat zoeter en flauwer dan de Gieser. Ook de boom wordt groter en vormt sterk gedraaide zijtakken. Oude bomen geven goede opbrengsten. Vraagt alleen enige verjongingssnoei. Zeer gezond en weinig schurftgevoelig. Groeit op bijna alle gronden. Goede boom voor de particuliere teelt. Pluktijd oktober. Gebruikstijd november - maart. Plantadvies: ++

Welleman

Heeft alle kenmerken van de Kleipeer, maar is een maatje groter. Ook wel Dubbele Kleipeer genoemd. Vrucht is breed peervormig en geelbruin van kleur. De smaakkwaliteit is echter minder: nogal flauw. Slechts in combinatie met St-Remy of Brederode kon het een smakelijk maaltje stoofperen geven. Zeer gezond, maar de vruchten hangen niet windvast. Waarschijnlijk zelffertiel. Gebruikstijd tot maart. Plantadvies: -/+

Winterbergamot

(*Knolpeer, Bergamotte Hiver, Bergamotte de Paques*). Er zijn meerdere oude bergamotten die in de volksmond Winterbergamot worden genoemd en als stoofpeer worden gebruikt. We komen een variëteit met een korte en een met een lange steel tegen. De langstelige wordt ook wel *Knolpeer* genoemd en is waarschijnlijk de Bergamotte de Hollande van Knoop. De korstelige komt in het noorden het meeste voor en schijnt een oude Nederlandse variëteit. Beide hebben een brede platronde vorm en hebben een oneffen, zacht geelgroene tot gele schil met bruine vlekken. Het zijn middelgrote tot grote stoofperen met wit, zacht, korrelig en wat stug vruchtvlees. Weinig geur. Rijk aan suiker. Bros sappig vruchtvlees van een goede smaak en fijn aroma. Wat stenig. De boom draagt goed en wordt groot. Zeer lang bewaarbaar (tot in juni). De langstelige is na lange bewaring ook als handpeer geschikt, al is ze wat droog. Plantadvies: ++

Winterlouwtje

Zeer oude stoofpeer, waarschijnlijk van Nederlandse oorsprong. Bijzonder fraaie, kleine tot middelgrote, slanke peervormige, vrucht, bleek groengeel, bij rijping geel met oranjerode blos. Veel kleine grijze stipjes. Wit vast vruchtvlees, rins zoet en aromatisch. Kookt mooi rood en heeft een goede smaak. Kookt niet gauw stuk. De boom wordt middelgroot en is vrij open. De vruchten zitten goed vast, zodat ze zonder probleem op de windzijde van een boomgaard geplant kunnen worden. In de jeugdfase zijn de takken wat slap, zodat ze wat hangen. Zeer vruchtbaar. Geschikt voor de teelt op zand en kleigrond. Pluktijd eind oktober, tot maart bewaarbaar. Plantadvies: ++

Winterrietpeer

Uitstekende stoofpeer. Zeer oud Nederlands ras, dat om onduidelijke redenen niet populair is geworden. Middelgrote tot grote vrucht, buikig, grauwbruin tot geel bruin, roestig. Lang bewaarbaar, zoet en zéér aromatisch. Kookt rozerood. De naam "winterriet" komt van het opslaan tijdens de winter in kuilen op rieten matten tijdens de winter. Sterk en gezond. Schurftgevoelig en op natte grond kankergevoelig. Matig grote boom met hangende takken. Half oktober tot in februari bewaarbaar. Plantadvies: +

PERENDOORSNEDES

Beurré Clairgeau

Beurré de Merode

Beurré Hardy

Bonne Louise d'Avranchess

Clapps Favorite

Comtesse de Paris

Conference

Dirkjespeer

Durondeau

Emile d'Heyst

Franse Wijnpeer

Gieser Wildeman

Goudbal

Juttepeer

Kampervenus

Kleipeer

Kruidenierspeer

Legipont

Maagdenpeer

Noordhollandse Suikerpeer

Nouveau Poiteau

Pondspeer

Provisiepeer

St Remy

Triomphe de Vienne

Trosjespeer

Winterbergamotte

Winterlouwtje

Zwijndrechtse Wijnpeer

PRUIMEN

Boerenblauwtjes, Boerengeeltjes en Boerenwitjes

In hagen en windsingels van veel boerenerven en grote tuinen in het Noorden stonden in de windsingel vaak heesters en pruimenboompjes met kleine, ronde, gele, witte of blauwe pruimen, die uit pitten of als wortelopslag waren opgekomen. De blauwe zijn fraai donkerblauw, met groenig vruchtvlees. Ze worden in Oost-Nederland Belsen genoemd. In Drenthe Effies of Affies. De geeltjes lijken veel op mirabellen, maar zijn nog wat kleiner. De smaak kan zeer verschillend zijn, maar stelt vaak teleur. Ook nu worden die pruimpjes nog regelmatig aangetroffen. Rijptijd: augustus. Plantadvies: -

Czar

Gekweekt door Th. Rivers, in Sawbridgeworth, Herts, (Eng.) In 1875 geïntroduceerd, maar dateert waarschijnlijk al van vóór 1871. Late, blauwe dessertpruim, van vaak matige kwaliteit. Paarsblauwe, wat kleine vrucht, met geelgroen vruchtvlees en taaie schil. Matig sterke en aanvankelijk steile groei. Veel aangeplant. De varkenspruim (Brussels) is ongeschikt als onderstam. Evenals de Reine Victoria geschikt voor teelt in de bessentuin. Matig vatbaar voor loodglans en gomvorming. Soms treedt spint op. Vroeg en regelmatig vruchtbaar. Dunnen is gewenst, maar is minder noodzakelijk dan bij de Reine Victoria. Tamelijk vatbaar voor loodglans. Rijptijd half augustus. Plantadvies: +

Dubbele Boerenwitte

Zeer oude, Nederlandse dessertpruim. Het voorvoegsel 'Boeren' is waarschijnlijk een verbastering van 'Beurré' Komt regelmatig voor in oude boomgaarden en op boerenerven. De ronde, gele vrucht lijkt wat op de Reine Claude Verte, maar is geler en heeft een minder uitgesproken naad. Zeer zoete en sappige vrucht, met een fijn aroma. Dunne huid. Pit laat gemakkelijk los. Vatbaar voor spint. Boom vormt een mooie, bolronde kroon. De boom draagt laat en de opbrengst is matig. Door late bloei minder nachtvorstgevoelig. Mogelijk is de Dubbele Boerenwitte een mutant van de Enkele Boerenwitte, die wat kleiner is. Rijptijd: half augustus. Plantadvies: -/+

Eivormige Reine Claude

Van dit uitgestorven geachte ras is een afgeleefde boom terug gevonden. Hiervan zijn enkele enten gehaald. Ronde vrucht, met een diepe, scheve naad. Licht bruinpaarse kleur, met gele ondertekening. Aan de zonzijde blauwpurper. Overal vele grijze lenticellen, die heldergeel omrand zijn. Sappig en zoet. Blauwe bewaasd. Grote, enigszins vastzittende pit. Dikke huid. Geel vruchtvlees, met onder de schil rosse adertjes. Vast, maar zeer sappig vruchtvlees. Forse, spoedig vruchtbare boom. Rijptijd: augustus. Plantadvies: -/+

Early Laxton.

Dessertpruim. Geel met rode vrucht. Matige zwakke groeier. Kleine ronde vrucht, geel met wat rood van kleur. Saprijk, met behoorlijk aroma, maar vaak wat flauw. Kleine pit, die vaak vast zit. Dichte, struikige groei, waardoor geregeld uitdunnen nodig is en waardoor veel snoeiwonden worden gemaakt. Zeer vatbaar voor loodglans. Daarom 's zomers snoeien, om loodglansinfectie te voorkomen. Gevoelig voor spint. Vroeg rijpende pruim. Niet groot van stuk en zeer wisselvallig in opbrengst. Matige resultaten. Vermoedelijk beïnvloedt een warme standplaats de vruchtbaarheid in gunstige zin. Rijptijd: eind juli, begin augustus. Plantadvies: -/+

Early Rivers, syn. Eldense Blauwe

Rond 1834 Gekweekt door Thomas Rivers, in Sawbridgeworth (Eng.) Kleine, ronde, donkerblauwe vrucht, met veel dauw. Het vruchtvlees is geelachtig groen, matig sappig. Slechts matig van smaak. De schil is hard en wrang. Kleine, losse pit. Draagt snel en overvloedig. Rijptijd: eind juli, begin augustus. Plantadvies: -/+

Katerskloten

Streekvariëteit uit Friesland. Grote tot zeer grote ovale vrucht met lange dunne steel. Brede naad. Aan beide zijden, maar vooral aan de bovenzijde, een spits toelopend gepunt. Donkerpaars met licht waas. De grote steen zit vast. Geelgroen, sappig, zacht en zurig vruchtvlees. De smaak is matig. Beter als keukenvrucht. Gezonde sterk groeiende steile boom. Eerste helft augustus. Plantadvies: -/+

Kwetsen

Keukenpruimen. In een oude boomgaard hoort ook een kwets te staan. Deze vruchten zijn ondergewaardeerd. Enkele bekende rassen zijn de Duitse-, de Hongaarse- en de Italiaanse Kwets. Ook de pruim Stanley is eigenlijk een kwets. De Italiaanse verdient de meeste aanbeveling. Alle kwetsen zijn langwerpige blauwe tot blauwzwarte vruchten, aan de einden wat spits toelopend. Bij volledige rijpheid zijn ze ook als dessertpruim geschikt. Vast vlees. Zeer geschikt voor jam of te drogen. Zelfbestuivend. Vroeg vruchtbaar. De Hongaarse kwets is wat minder smakelijk, maar meer geschikt voor slechte standplaatsen (kan ook goed op veengrond). Als men kwetsen wil drogen, dan moet men ze aan de boom laten hangen tot ze gaan schrompelen. Gebruikstijd: tweede helft september. Plantadvies: ++

Mirabellen

Er zijn meerdere Mirabelle soorten: de bekendste zijn de Mirabelle de Nancy en de Mirabelle de Metz. Regelmatig worden er ook "wilde"mirabellen aangetroffen, zaailingen of Wichters (zie hierna). Mirabellen zijn kleine gele, soms geel-roze pruimen. Het zijn prima dessertpruimen die ook ingemaakt of gekonfijt kunnen worden. Het vruchtvlees is tamelijk stevig, redelijk sappig en zeer zoet. De smaak is zeer goed, met een speciaal aangenaam gesuikerd aroma. De kleine bomen zijn erg gezond en zeer vruchtbaar. Ze zijn zelfbestuivend. Augustus. Plantadvies: ++

Monsieur Hâtif

Zeer oude Franse soort, ook bekend als *Perzikpruim, Blauwe Franse Wijnpruim* of *Early Orleans*. Vrij grote, ovaal-ronde, paarse vrucht. Geelachtig groen, sappig, zoet aromatisch vruchtvlees met zeer goede smaak. Soms wat melig. Pit los van vruchtvlees. Schil is vrij taai en scheurt in sommige jaren. Vruchtdunning is gewenst. Sterke groeikracht. Vormt brede platte boom. Pluktijdstip van begin tot half augustus. Hoge maar onregelmatige opbrengst. Plantadvies: ++

Opal

Hoewel een vrij modern ras (in 1925 gekweekt door K. Statens, in Alnarp, Zweden), dat pas na de tweede wereldoorlog in ons land is geïntroduceerd, mag de Opal, als vroege pruim met bijzondere goede eigenschappen in de fruittuin niet ontbreken. Het is de lekkerste vroege pruim en bovendien weinig gevoelig voor ziektes. De paarsrode vruchten zijn echter vaak wat klein. Het groene vruchtvlees is zeer sappig en heeft buitengewoon goede smaak. Draagt vroeg, geeft een grote opbrengst. De boom groeit sterk en bestuift zichzelf. De pit ligt los in het vlees. Rijptijd: eind juli - begin augustus. Plantadvies: ++

Reine Claude d'Althan

Dessertpruim. Door tuinman Prochaskarond 1850 gevonden op het landgoed van Michaël Graaf Althan, te Swoyschitz (Tsjechië). Uitstekend smakende pruim. Grote, ronde, roodpaarse, bedauwde vrucht. Sappig en zoet, met goudgeel vruchtvlees. De pit laat goed los. Matig sterke, aanvankelijk steile groei. Geschikt voor teelt in de bessentuin. Vroeg vruchtbaar. Weinig vatbaar voor ziekten, maar kan, evenals Reine Claude d'Oullins, vooral in natte zomers veel last hebben van barsten. De resultaten met dit ras zijn desondanks gunstig. De boom groeit sterk. Rijptijd: eind augustus - begin september. Plantadvies: +

Reine Claude d'Oullins

Uitstekend smakende dessertpruim. Afkomstig uit Coligny (Fr.) Dateert van ca. 1860. Vrucht rond en goudgeel van vorm. De pit zit wel eens vast. Waarschijnlijk een zaailing van de aloude Reine Claude Verte. Sterke groeier. Weinig gevoelig voor loodglans, maar wel spintgevoelig. Op jeugdige leeftijd onvruchtbaar, maar op oudere leeftijd laat vruchtbaarheid niets te wensen over. In natte zomers last van barsten en daardoor veel monilia- en wespenschade, waardoor de opbrengst kan tegenvallen. Rijptijd: 2e helft van augustus. Steen laat moeilijk los. Plantadvies: ++

Reine Claude Verte

Zeer oude pruim, die wel de edelste der pruimen genoemd wordt. Ronde, vrij kleine groene vruchten, met spikkeltjes. Matig sappig, maar heerlijk zoet en aromatisch. De pit laat gemakkelijk los. Sterke groeier. De boom draagt echter erg laat en is vaak matig vruchtbaar. Zeer gezonde boom. De verwante Grosse Grüne Reine Claude, die een maatje groter is, is meer geschikt als keukenpruim. Rijptijd: eind augustus. Plantadvies: -/+

Reine Victoria.

Dessert- en keukenpruim, die ooit als toevalszaailing gevonden was in een tuin te Alderston, Sussex (Eng.). Langwerpige, helderrode, tot licht paarse vrucht, met enig geel. Is veel aangeplant en wordt nog overal aangetroffen, hoewel de smaak door gomvorming en als er niet tijdig gedund wordt, vaak teleurstelt. Matig sterke groeier. Daarom geschikt voor teelt in de bessentuin. Werd vroeger vanwege de vroege en regelmatige vruchtbaarheid en de waardering door de consument, ondanks haar gevoeligheid voor loodglans en bacteriekanker, toch veelvuldig aangeplant. Moet altijd gedund worden om vruchten van een goede kwaliteit te verkrijgen en om uitputting van de boom te voorkomen. Rijptijd: eind augustus. Plantadvies: -

Rode Eierpruim

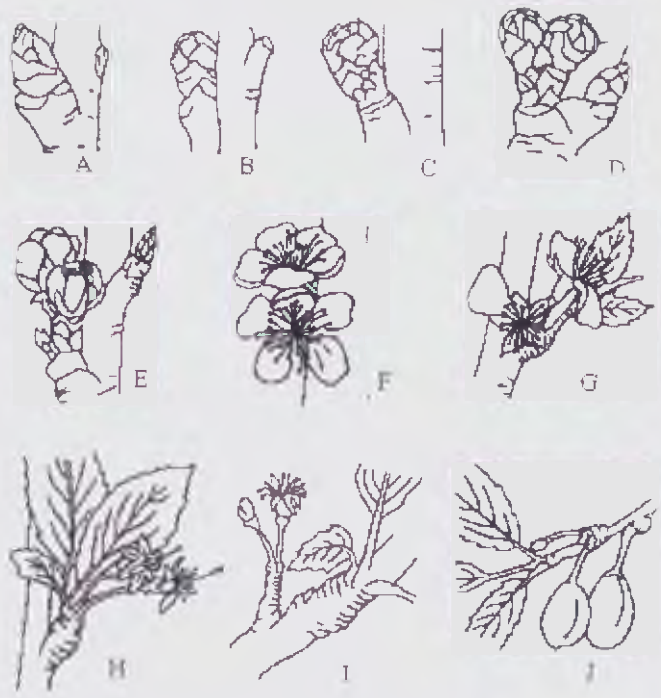
Zeer oude Nederlandse pruim, die door de NPV is teruggevonden. Geschikt als dessertpruim en keukenpruim. Herkomst onbekend, maar al door Knoop (1758) beschreven. Zoals de naam al zegt, heeft deze pruim grote tot zeer grote, rode, ei-vormig-langwerpige vruchten, die bovendien wat flesvormig zijn. Verder heeft ze een vlakke naad, die de vrucht in ongelijke helften verdeeld. Deze pruim lijkt op Reine Victoria, maar is duidelijk groter. Zachtrood tot helder violet, aan de zonzijde. Soms marmerachtig gevlekt. Wit bedauwd. Ook de boom, met haar hangende takken, lijkt op die van Reine Victoria, maar is forser. De bladeren zijn zelfs veel groter. De pruim is sappig en heeft tamelijk zacht geel vruchtvlees. De pit laat gemakkelijk los. Vruchten die te weinig zon hebben gehad, blijven smakeloos. Boom groeit sterk en vraagt een ruime, luchtige en zonnige standplaats. Rijptijd: eind augustus-begin september. Plantadvies: -/+

Tonneboer

Zeer oude. Nederlandse keukenpruim. Matig sterke groei. Minder geschikt voor teelt in de bessentuin Meer geschikt voor randbeplanting. Weinig vatbaar voor loodglans, maarmatig gevoelig voor spint. Geregelde drager. Vroeg vruchtbaar. Soms wortelecht. Werd veelvuldig geteeld in de omgeving van Loppersum. De groene pluk was, als fabriekspruim, speciaal gevraagd. Voor de rijpe pluk bleek ze minderwaardig. Alleen geschikt voor jam- en inmaak. Oogsttijd, als groene pruim: eind juli-begin augustus. Plantadvies: -

Wichters (Wichtertjes)

Smakelijke kleine gele pruimpjes met bruine vlekjes, die naar wij weten nog niet geclassificeerd zijn. Er bestaan diverse plaatselijke varianten, die als zaailing en uit wortelopslag zijn verspreid. Kwam en komt met name in Friesland voor op boerenerven, vooral in de Friese wouden en aangrenzende streken, zoals het Gronings Westerkwartier. Sterke, grote en gezonde bomen. Volrijp zijn ze sappig, zoet met een muskusachtig aroma. De steen zit los. Overrijp neigen ze naar zuur worden. Plantadvies: -/+

Ontwikkeling van de pruim

KERSEN

Hoogstamkersenbomen hebben een grote landschappelijke waarde, maar aanplant van kersen voor de consumptie moet in het noorden worden afgeraden. Vogels, vooral merels en spreeuwen, zijn de plukkers van de weinige kersenbomen steeds voor en de bomen worden te groot om ze met netten te bedekken.
Tegenwoordig is er echter een zwakgroeiende kersenonderstam beschikbaar: Gisela5. Daarop worden kleine bomen gevormd, die in kas of onder netten kunnen worden geteeld.
Wil men toch een hoogstamkers planten, dan is de keuze beperkt tot zeer zure kersen, die soms door vogels met rust worden gelaten. De enige Noord-Nederlandse kers is de zeer zure Westerleesche Kriek. Naast deze is slechts de eveneens zeer zure morel voor aanplant aan te raden.

De Westerleesche kriek

De Westerleesche kriek is de enige bekende kersensoort uit deze regio. Hoewel de kersenteelt in het Noorden van geen belang was - men zag slechts hier en daar een Meikers of Zure Morel - werd in de eerste helft van de vorige eeuw in het oosten van de provincie Groningen zowel door particulieren als fruittelers, de Westerleese Kriek veel aangeplant. Pomologisch gezien is het eigenlijk geen kriek (zoete kers), maar een Waal (zure kers). Van de Walen is de morel het bekendste. K. Bos, in Sappemeer vond deze halverwege de 19e eeuw als zaailing en gaf haar de naam Westerleesche Kriek. Ir. I. Rietsema vermeldt in zijn proefschrift: Beschrijving en Rangschikking van de in Nederland voorkomende kersenvormen (Wageningen, 1928) dat deze kers in het Groningerland veel werd geteeld.
De vrucht is vrij klein en erg zuur. Ze is wat plat, granaat- of bloedrood van kleur en zeer zacht. De pit is tamelijk klein. Ze heeft weinig waarde voor de directe consumptie, omdat de smaak te zuur en de vrucht te klein is. Eigenlijk is ze alleen voor verwerking geschikt. Ze werd door de industrie graag gekocht voor bereiding van sap en vruchtenwijn.
Ze barst niet bij regen. De boom is vroeg vruchtbaar. De bloei is laat (eerste helft van april) De rijptijd is erg laat (eind juli, begin augustus). Waarschijnlijk is dit ras zelffertiel. De boom kan door opslag worden voortgekweekt (wortelecht). Zwakke groeier en de boom blijft klein. De vruchten en bladeren zijn wat kleiner dan die van de morel, maar de boom zelf is wat groter. De kroon is sterk vertakt. Groeit goed op zand- en kleigrond. Zeer gezond en heeft geen last van de monilia en taksterfte.

OVERIGE BOOMFRUIT

Walnoot, hazelnoot, mispel en kweepeer

Op veel erven en in veel tuinen stonden hazelnoten. Vroeger waren ze op de zandgronden een vast onderdeel van de randbeplanting van het boerenerf. Bij de grote boerderijen vormden ze een onderdeel van de siertuin.
Incidenteel trof men een mispel aan en alleen op grotere erven soms een vaak zeer grote walnoot. Kweeperen kwamen slechts sporadisch voor. In het geval van walnoot en mispel betroffen het gewoonlijk zaailingbomen. Bij de walnoot kwam dat omdat men vroeger niet in staat was deze te enten. Een zaailingnoot kent een zeer lange jeugdperiode (vaak meer dan 10 jaar) voordat de eerste vruchten verschijnen. En, wanneer de boom eindelijk droeg, bleken de vruchten vaak niet te voldoen. Slechte nootkwaliteit, grote ziektegevoeligheid, onvoldoende winterhardheid maakte dat de resultaten vaak teleurstelden. Tegenwoordig zijn gespecialiseerde telers in staat goede walnootrassen door middel van enten te vermeerderen. Hetzelfde geldt voor de hazelnoot en mispel. Hoewel hiervan al lang goede oude rassen in omloop waren, heeft het in het Noorden van het land aan handelsteelt, met geselecteerde rassen, ontbroken. Goede rassen zijn zelden verspreid, omdat genoegen werd genomen met zaailingen.

BESSENTEELT

Vrijwel ieder, die vroeger een moestuin had, had wat bessen en frambozen. Hier en daar werd kleinfruit ook beroepsmatig geteeld, zoals bij Berlikum en in het Bildt in Friesland en in en rondom het Groningse Loppersum. Daar was er van de eerste helft van de 19 eeuw tot rond 1950 een uitgebreide beroepsteelt van bessentuinen met bovenvrucht van appels, pruimen of peren. Vooral de z.g. Loppersummer of Lopster Aalbessen waren erg bekend en gewild. Bij de rode bes kende men twee variëteiten: de groen- en de geelstelige aalbessen (met groene en geelachtige stelen aan de trosjes), de geelstelen waren het zoetst, maar de groenstelen brachten meer op.
De frambozen, die hier gekweekt werden, noemde men Vroegrijper, en hadden een wit-grijze bast. De andere geteelde, de Hornet-framboos, beviel op den duur niet. In de jaren na 1900 verdween de teelt van frambozen grotendeels, waarschijnlijk omdat de grond minder geschikt bleek.
Bij de zwarte bes introduceerde kweker K. Maring te Leermens in 1921 de Roodknop, een zeer forse zwarte bessenstruik met een grote opbrengst, die volkomen winterhard bleek. Deze vond een grote opgang in de streek. In hetzelfde jaar introduceerde hij als rode bes Correction, die een betere smaak (zoeter) en een hogere opbrengst had dan de Loppersummer bes. Als de kruisbes vond men er de Engelse Witte en als frambozen de St. Walfried en de Preussen.

Provinciaal Sortiment voor hoog- of halfstam-appel.

Alphabetisch gerangschikt.

SOORTEN	Rijptijd	Friesland	Groningen, Drente	Overijsel Achterhoek	Gelderland ben. Rijn	Gelderland bez Rijn	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg
Zure appels.												
Bellefleur-Brabantsche	Jan.-April			—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bellefleur-Drêntsche	Nov.-Febr.		—									
Bellefleur-Dubbele	Nov.-Jan.											—
Bismarck	Nov.-Febr.							—				
Bramley's Seedling	Dec.-Febr	—	—									
Eetensche Wijnappel	Dec.-Febr.										—	
Eysdener Klumpke	Jan.-April						—					
Fransche zure	Nov.-Febr.											—
Gamersche zure	September					—					—	
Goudreinette	Jan.-April	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Groninger Kroon	Jan.-Maart	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—
Kafappel	Oct.-Nov.										—	
Keswick Codlin	September			—			—	—				
Keulemans	Jan.-April											—
Landsberger reinette	Nov.-Febr.									—		
Notarisappel	Dec.-Febr.		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oranje reinette	Oct.-Jan.		—									
Peterselie appel	Oct.-Nov.					—					—	
Present van Engeland	Jan.-Maart			—	—		—					
Roode tulpappel	Aug.-Sept	—	—									
Sterappel	Oct.-Jan.			—	—		—	—	—	—	—	—
Zoete appels												
Bloemée	Sept.-Oct.					—						
Campagne	Dec.-Febr.	—			—	—	—	—	—	—	—	—
Ermgaarde	Dec.-Mrt	—					—	—	—	—	—	—
Holaart	Jan.-Mrt.									—		
Jacob Dirk	Nov.-Dec.			—	—		—					
Pippeling	Nov.-Mrt							—				
Winterkroon	Nov.-April	—	—	—								

Provinciaal Sortiment voor hoog- of halfstam-peer.

Alphabetisch gerangschikt.

SOORTEN	Rijptijd	Friesland	Groningen, Drente	Overijsel Achterhoek	Gelderland ben. Rijn	Gelderland bez Rijn	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg
Handperen.												
Besy van Schonauwen	Nov.-Dec.						—					
Beurré Hardy	October			—		—	—	—	—	—	—	—
Beurré de Mérode	Sept.-Oct.			—	—	—		—	—	—	—	—
Clapp's Favourite	Aug.-Sept.				—	—		—	—	—	—	—
Dr. Cornélis	September		—									
Fondante de Charneu	Oct.-Nov.											—
Goudbal	Aug.-Sept.	—	—					—				
Herfstpeer van Geulle	September											—
Jodenpeer	Oct.-Nov.						—			—	—	
Maagdepeer	Sept.-Oct.	—		—	—	—		—	—	—	—	
Nouveau Poiteau	November							—		—		
Oomskinderenpeer	Augustus	—		—	—		—	—	—	—		
Roode suikerij	Augustus									—		
Noord-Holl. Suikerpeer	Augustus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Triomphe de Vienne	Sept.-Oct.									—	—	
Stoofperen												
Brederode	Jan.-Mei					—					—	
Gieser Wildeman	Dec.-Febr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Heerepeer	Aug.-Sept.						—					
Kampervenus	Nov.-Febr		—									
Knolpeer	Aug.-Sept.										—	
Pondspeer	Oct.-Jan.	—			—			—	—	—	—	—
St. Germain	Dec.-Jan.							—	—			
St. Remy	Jan.-Mrt.										—	—
Trosjespeer	Sept.-Oct		—					—	—			
Winterjan	Jan.-Maart	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Winterlouwtje	Jan.-Maart			—	—		—	—	—	—	—	
Witte Cousin	Oct.-Dec.						—					

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING II
Welke variëteiten staan in deze brochure? II
Het plantadvies II
De afbeeldingen II
Literatuur II
Gespecialiseerde kwekers van oude fruitrassen IV
APPELS 1
Ananas Reinette 1
Anna Boelens 1
Beauty of Bath 1
Bellefleur 1
Boerma-appel 1
Bramley's Seedling 1
Cox's Orange Pippin 1
Doeke Martens 2
Dokkumer Nije 2
Drentse Bellefleur 2
Drentse Paradijs 2
Dubbele Zure Paradijs 2
Early Victoria 2
English Winter Gold Pearmain (King of the Pippins, Reine des Reinettes) 2
Glorie van Holland 2
Golden Delicious 3
Goudreinette (Schone van Boskoop) 3
Goudreinetteachtige soorten 3
Gravensteiner 3
Groninger Kroon 3
Groninger Pippeling (Groninger Peppel) 3
Guldelingen / Gulderlingen 4
Honingzoetje 4
Jacques Lebel 4
James Grieve 4
Jan Menks 4
Jonathan 4
Judine 5
Keswick Codlin 5
Lemoen 5
Lombarts Calville 5
Lunterse Pippeling 5
Mank's Codlin 5
May Queen 6
Noorderkroon 6
Notaris (Notarisappel) 6
Oranje Reinette en Oranje Reinette van Pomona 6
Perzikrode Zomerappel 6
Present van Engeland (Heerappel) 6
Present van Friesland 7
Princesse Noble 7
Queen 7
Reinette van Ekenstein 7

Rode Tulp ... 7
Rode Peppeling ... 7
Royal Jubilee ... 8
Schellinkhouter ... 8
Schone van Iephof ... 8
Schöner von Nordhausen ... 8
Signe Tillisch ... 8
Sterappel ... 8
Swaanappel ... 8
Transparente de Croncels ... 8
Valkappel ... 8
Vlaamse Schijveling ... 9
Veendammer Glorie ... 9
Willem III ... 9
Winschoter Glorie ... 9
Yellow Transparente ... 9
Zigeunerin ... 9
Zoete Aagt ... 9
Zoete Bloemée ... 10
Zoete Campagner (Blauswitte, Blauwwitte) ... 10
Zoete Ermgaard ... 10
Zoete Guldeling ... 10
Zoete Grauwe Reinette ... 10
Zoete Kroon = Zoete Winterkroon ... 10
Zoete Pippeling ... 10
Zoete Roemeling ... 10
Zoete van den Bent ... 11
Zoete Veen ... 11
Zoete Veger ... 11
Zijden Hempje (Zomer-, Herfst-, Winter-) ... 11
APPELDOORSNEDES ... 12
Afbeeldingen Appel ... 16
Afbeeldingen Peren ... 22
Afbeeldingen Stoofperen ... 25
Afbeeldingen Pruimen ... 26
HANDPEREN ... 30
Bergamotte ... 30
Verzamelnaam van vaak zeer oude appelvormige (plat-ronde) peren, o.a Zomerbergamot, Herfstbergamot, Winterbergamot (kortstelige en langstelige) en vele andere, waarvan ook enkele in het Noorden nog voor komen. ... 30
Beurré Clairgeau ... 30
Beurré Hardy ... 30
Beurré de Merode / Doyenné de Merode (Dubbele Flip) ... 30
Blanke Jut (Beurré Giffard) ... 30
Bonne Louise d'Avranches ... 30
Clapp's Favorite ... 30
Comtesse de Paris ... 31
Conference ... 31
Dirkjespeer ... 31
Doyenné du Comice ... 31
Durondeau (Beurré Durondeau, Tongeren) ... 31
Emile d'Heyst ... 31
Franse Wijnpeer ... 31

Goudbal ... 32
Groninger Juttepeer ... 32
Jut of Juttepeer ... 32
Kruidenierspeer (Oomskinderpeer) ... 32
Legipont ... 32
Maagdenpeer ... 32
Nouveau Poiteau ... 33
Noord-Hollandse Suikerpeer ... 33
Précoce de Trevoux ... 33
Triomphe de Vienne ... 33
Trosjespeer ... 33
Williams ... 33
Zwijndrechtse Wijnpeer ... 33
STOOFPEREN ... 34
Brederode ... 34
Gieser Wildeman ... 34
Kampervenus ... 34
Kleipeer ... 34
Pondspeer (Harm Harkespeer) ... 34
St. Remy ... 34
Provisiepeer ... 35
Spiegelpeer (Baron d'Hiver) ... 35
Welleman ... 35
Winterbergamot ... 35
Winterlouwtje ... 35
Winterrietpeer ... 35
PERENDOORSNEDES ... 36
PRUIMEN ... 39
Boerenblauwtjes, Boerengeeltjes en Boerenwitjes ... 39
Czar ... 39
Dubbele Boerenwitte ... 39
Eivormige Reine Claude ... 39
Early Laxton ... 39
Early Rivers, syn. Eldense Blauwe ... 39
Katerskloten ... 39
Kwetsen ... 39
Mirabellen ... 40
Monsieur Hâtif ... 40
Opal ... 40
Reine Claude d'Althan ... 40
Reine Claude d'Oullins ... 40
Reine Claude Verte ... 40
Reine Victoria ... 40
Rode Eierpruim ... 41
Tonneboer ... 41
Wichters (Wichtertjes) ... 41
KERSEN ... 42
De Westerleesche kriek ... 42
OVERIGE BOOMFRUIT ... 42
Walnoot, hazelnoot, mispel en kweepeer ... 42
BESSENTEELT ... 42
INHOUDSOPGAVE ... 45